

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

SELİM SİRRI'NİN DOĞRU SÖZLER ADLI ESERİNİN LATİN HARFLİ
ÇEVİRİSİ VE TEMATİK TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

JALAL HELAL

kilis
OCAK 2013

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

SELİM SİRRI'NİN DOĞRU SÖZLER ADLI ESERİNİN LATİN HARFLİ
ÇEVİRİSİ VE TEMATİK TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

JALAL HELAL

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU

KİLİS
OCAK 2013

EK.A.3. ONAY SAYFASI

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

Selim Sırrı'nın Doğru Sözlere Adlı Eserinin Latin Harfli Çevirisi ve Tematik Tahlili

JALAL HELAL

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri**İmzası**

Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ (Jüri Başkanı)

.....

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU (Danışman)

.....

Yrd. Doç. Dr. Mehmet KABACIK(Üye)

.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞENER

SBE Müdürü

EK.A.4. ETİK KURALLARA UYULDUĐUNA DAİR BEYAN

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim. (11.01.2013)

Jalal HELAL

İmzası

EK.A.5. ÖZET VE ABSTRACT**ÖZET****SELİM SIRRİ'NİN DOĞRU SÖZLER ADLI ESERİNİN LATİN HARFLİ
ÇEVİRİSİ VE TEMATİK TAHLİLİ**

HELAL, Jalal

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU

Ocak 2013, 80 sayfa

"Doğru Sözler" adlı eser ilk defa Latin harflerine tarafımızdan çevrilmiştir. Eserde okçuluğun tarihî gelişimi, öğretmenlerimiz ve çalışma şartları, Bursa manzaraları, yabancı turistlerin gözüyle Türk toplumu, evlilik meselesi, çocuk bakımı ve eğitimi ile kadınlık ve analık hakkında yazarın düşünceleri aktarılmıştır. Yazar, toplumumuzda gördüğü aksaklıkları yapıcı eleştiriler yaparak aktarmaktadır. Selim Sırrı eleştirilerini sıraladıktan sonra sorunlara çözüm tekliflerini de somut örneklerle sıralar. Bu teklifler modern bilimin verilerinden yararlanılarak sunulmuştur. Yazarın sıraladığı problemlerin bazıları günümüzde bile hâlâ devam etmektedir. Yazarın bu sorunlara getirdiği çözümler uygulanabilir somut öneriler taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Selim Sırrı Tarcan, toplumsal tenkit ve teklifler, Selim Sırrı'nın topluma yön veren sözleri.

SUMMARY**A TRANSLATION TO THE LATIN ALPHABET AND THEMATIC ANALYSIS ABOUT SELİM SIRRI'S WORK, NAMED DOĞRU SÖZLER**

HELAL, Jalal

Master Thesis: Department of Turkish Education

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU

January 2013, 80 pages

For the first time "Doğru Sözler" works have been translated to the Latin alphabet by us. In the book archery's historical development, our teachers and working conditions, Bursa sights, Turkish society from a foreign tourist's point of view, the issue of marriage, child care and education as well as the author's ideas about femininity and maternity have been transferred. The author considers problems of our society's structure communicate through constructive criticism. Selim Sırrı offers solutions to the problems in the concrete examples of criticism after listing them down in a sequence. These proposals are presented using the data of modern science. Some of the enumerated problems by the author still continue even today. The author tries to bring solutions to these problems through applicable and concrete suggestions.

Key words: Selim Sırrı Tarcan, social criticism and offers, Selim Sırrı's words that give direction to society.

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE ÖZET	V
İNGİLİZCE ÖZET (SUMMARY)	VI
ÖN SÖZ	VIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1.SELİM SIRRI'NIN HAYATI VE ESERLERİ.....	1
1.2. DOĞRU SÖZLER HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
2.1. DOĞRU SÖZLER'İN TEMATİK TAHLİLİ.....	5
2.1.1. Okçuluğun Tarihî Gelişimi.....	5
2.1.2. Öğretmenlerimiz ve Çalışma Şartları.....	6
2.1.3. Bursa Manzarası.....	8
2.1.4. Yabancıların Gözüyle Türk Toplumunu.....	9
2.1.5. Evlilik Meselesi.....	11
2.1.6. Çocuk Bakımı ve Eğitimi.....	12
2.1.7. Kadınlık ve Analık Hakkında.....	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	17
LATİN HARFLİ ÇEVİRİ METİN.....	16
SONUÇ.....	68
ÖZGEÇMİŞ.....	70
CURRICULUM VITAE.....	71
KAYNAKLAR	72

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Selim Sırrı Tarcan'ın Doğru Sözler adlı eserini ilk defa Latin harfli Türkçeye çevirdim. Eserin bugüne kadar günümüz harflerine çevrilmemesi eserin bilinmesini ve okunmasını gölgelemiştir. Eserde günümüze bile ışık tutacak meseleler yazarın anı-hikâye veya sohbet havasında çözüme kavuşturulmuştur. Eserin çevirisinde birtakım zorluklarla karşılaştım. Bazı eski sözcüklerin az da olsa kullanılması çeviriyi zorlaştıran etmenlerden oldu. Eser günümüz Türkçesi ile kaleme alındığından transkripsiyon alfabesine başvurma ihtiyacı hissetmedik. Eseri tematik olarak inceleme gayreti içerisine girdiğimizden günümüz alfabesi ile çeviriyi tamamladım.

Eserin Latin harfleriyle Türkçeye çevrilme sürecinde ve konuların tematik incelenmesinde sık sık görüşlerine başvurduğum danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU'na müteşekkirim. Ayrıca Yüksek Lisans süresince ilgi ve desteklerini sürekli canlı tutan Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet KABACIK hocama da şükranlarımı sunarım. Ayrıca Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ'a da teşekkür ederim.

Jalal HELAL

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.SELİM SIRRİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Selim Sırrı Tarcan 1874 yılında Mora'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Lise yıllarında hocası Faik Üstünidman'dan jimnastik dersleri aldı. Bir süre Servet-i Fünun dergisinde spor yazarlığı yaptı. O dönemde Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden Juery ile iyi görüşüyordu:

*“1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte harekete geçen Selim Sırrı, ilk Milli Olimpiyat Komitesi'ni kurdu. 28 Mayıs 1909'da Berlin'de yapılan Uluslararası Olimpiyat Komitesi toplantılarına katıldı ve aynı yıl İsveç Kraliyet Askeri Beden Eğitimi ve Jimnastik Akademisi'ne başladı. 1911'de akademiye bitirip yurda döndü ve beden eğitimi öğretmeni olarak çalışmaya başladı. I. Dünya Savaşı nedeniyle 1918'de IOC üyeliğinden çıkarılan Türkiye'nin Milli Olimpiyat Komitesi de dağıldı. 1922'de Selim Sırrı'nın çabalarıyla Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti tekrar kuruldu ve komitenin başkanlığına seçildi. "Prag Spor Pedagojisi Kongresi" adıyla yayımladığı kitabında, 1925 yılında yapılan VIII. Olimpik Kongrenin konuşmalarını yayınladı ve çeşitli konferanslarda "amatörlük, amatör sporcu ve spor müsabakaları" konularında keskin görüşler dile getirdi. 1926'da konuşmaları yüzünden TİCİ tarafından kınandı. Selim Sırrı bu olay karşısında TMOK Başkanlığı'ndan çekildi ve 1930'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyeliğinden de istifa etti. Cumhuriyet'in ilanına kadar çeşitli okullarda beden eğitimi öğretmenliğini sürdüren Selim Sırrı, 1924'te Beden Terbiyesi Başmüfettişi oldu. 1935'te bu görevinden emekliye ayrıldı ve bir dönem Ordu milletvekilliği yaptı. Yaşamı boyunca 58 kitap, 2500 makale ve yine pek çoğu spor konusunda 1520 konferans vererek erişilmesi güç bir rekora ulaştı. 2 Mart 1956 tarihinde kalp krizi sonucu vefat etti”.*¹

Babasını küçük yaşta kaybeden Selim Sırrı Tarcan dayısının yanında kalmaya başlar:

“Henüz iki yaşındayken babası, Karadağ muharebelerinde BİLEKE de bir kaleyi savunurken şehit düştüğü için onu hiç tanıyamamıştır. Beş yaşında iken İstanbul da bir kurmay subay olan dayısı Rifat paşa, onu annesi ve iki ablasıyla

¹ <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=643>

*birlikte İstanbul a kendi yanına getirmiş ve himayesine almıştır. Ne yazık ki çok geçmeden, Rifat Paşa o devirde pek çok olan bir jurnalciliğe kurban giderek Fizan gibi uzak bir diyara sürülür; annesi iki kızı ve oğlu selim İstanbul da kalır. Yani Selim sırrı bir defa daha yalnız kalmış olur”.*²

Selim Sırrı Tarcan Türk jimnastiği denilince akla gelen ilk isim olmuştur. Türkiye’de jimnastiğin kurucularından sayılan Tarcan bu spora önemli hizmetlerde bulunmuştur:

“Mekteb-i Sultani’ye devam ettikten sonra 1890’da Mühendishane-i Berr-i Humayun’a giren Selim Sırrı Bey, Türk jimnastiğinin en önemli öncülerinden olmuştur” (Acet vd. 1999: 298).

Selim Sırrı Tarcan, yurt dışında özellikle İsveç’te jimnastik ile ilgili önemli araştırmalar yapmıştır. Ayrıca birçok kültürel konuları İsveç’te iken inceleme fırsatı da bulmuştur:

“1909 yılında Harbiye Nezareti tarafından, beden eğitimi ve spor ihtisası yapmak üzere İsveç’e gönderilir. Selim Sırrı bu ülkede, Yüksek Beden Terbiyesi Muallim Mektebi’ne kayıt yaptırır ve İsveç Kralı’nın maiyet alayında misafir subay olarak bulunur. Böylece Selim Sırrı’nın hayatında yeni bir dönem başlar. İsveç’te yaptığı eğitimle, beden eğitimi ve spor konusunda uzmanlaşır. Beden eğitimi ihtisası için İsveç’te bulunduğu süre içinde, İsveç’le ilgili birçok sosyal ve kültürel konuları da inceleme fırsatı bulur” (Çapan 2002: 8).

Selim Sırrı Tarcan spora küçük yaşlarda ilgi göstermiş ve ülkemizde birçok sportif yeniliğin öncüsü olmuştur:

“Çok küçük yaşlarda spora başlayan ve spora ilgisini tüm hayatı boyunca sürdüren Selim Sırrı, gerek Osmanlı’nın son döneminde gerekse Cumhuriyet’in ilk yıllarında spor ve beden eğitimiyle ilgili yoğun yayın çalışmalarının yanında, birçok resmi birimde üst düzey görevler üstlenir. Türk spor hareketinin en aktif simalarından biri olan Selim Sırrı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın esasını

² <http://www.atletik.org/tubed/dergiden-makaleler/sb0075-sayi5-sayfa30-selimsirritarcan-misra042.htm>

teşkil eden Jimnastik Şenlikleri'nin Türkiye'de ilk defa düzenlenmesinde, 5 kız okullarında beden eğitimi dersi konulmasında, beden terbiyesi öğretmeni yetiştirilmesinde, ilk beden terbiyesi okulunun açılmasında ve Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü'nün kurulmasında etkin rol üstlenir” (Sarıkaya 2008: 303).

Selim Sırrı, İsveç'te birçok eğitim kurumunu gezerek ülkemize yenilikler getirmiş ve ülkemizde de bu yeniliklerin uygulanması için gerekli teşebbüsleri yapmıştır:

“Gerekli izinleri alarak İsveç'in pek çok eğitim kurumunu gezmiş, burada gördüklerini memleketinde uygulamak için kayıt altına almıştır.”(Gürses 2012: 142).

Selim Sırrı, İsveç'te iken edindiği bilgi ve tecrübelerle Türkiye'de Milli Olimpiyat Cemiyetini kurmayı başarmıştır:

“1908 yılında Meşrutiyetin ilanından sonra Selim Sırrı Tarcan Milli Olimpiyat Cemiyetini kurabilmiş ve olimpiyatlar ile ilgili çalışmalar yapmaya başlayabilmiştir” (Çelik vd. 2010: 144).

Selim Sırrı Tarcan bütün bu yönleriyle Türk edebiyatına ve Türk sporuna damgasını vurmuş, ancak üzerinde yeterli incelemeler yapılmamış bir yazar, sporcu ve devlet adamıdır.

1.2. DOĞRU SÖZLER HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Selim Sırrı'nın bu eseri edebiyat tarihlerine hiç girmemiş hatta isim olarak bile adı geçmemiştir. Eserin bugüne kadar Latin harfli Türkçeye çevrilmemesi ve eser üzerinde araştırmaların yapılmaması buna sebep olmuştur. Eserde birçok sosyal mesele okuyucuları sıkmadan sohbet havasında nakledilmektedir. Doğru Sözler'de bazı hikâyelerin de nakledilmesi esere akıcı bir üslup kazandırmıştır. Bu yönüyle Selim Sırrı, sosyal meselelerden tarihî birtakım bilgilere kadar birçok konuda görüşlerini sıralamış ve tespit ettiği olumsuzluklara çözüm önerilerini sıralamıştır. Eserde nakledilen vakalar eski edebiyattaki derkenarlar gibi kısa hâdiselerden müteşekkildir. Yazar bazen de üç beş sayfalık uzun hikâyeler de nakleder. Bu hikâyelerinde dile getirdiği görüşlerini ispatlama yoluna gider. Böylece okuyucu sıkılmadan kendisine verilen mesajı doğru anlar. Yazarın yarı sohbet-hikâye arası kaleme aldığı eserde günümüzde bile devam eden toplumsal bazı aksaklıklar yapıcı eleştirilerle çözüme kavuşturulmak istenmiştir. Yazarın bu tavrında toplumu eğitme amacı gizlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. DOĞRU SÖZLER'İN TEMATİK TAHLİLİ

Doğru Sözler adlı eserde okçuluğun tarihî gelişimi, öğretmenlerimiz ve çalışma şartları, Bursa manzaraları, yabancı turistlerin gözüyle Türk toplumu, evlilik meselesi, çocuk bakımı ve eğitimi ile kadınlık ve analık hakkında yazarın sıraladığı tenkitler ve çözüm teklifleri başlıklar halinde incelenecektir. Yazar, çeşitli konulardaki düşüncelerini aşağıdaki başlıklar paralelinde maddeler halinde sıralamaktadır.

2.1.1. Okçuluğun Tarihî Gelişimi

Selim Sırrı Türk tarihinin en eski çağlarından günümüze okçuluğun bir ata sporu olarak yapıldığını belirtir. Okçuluk kadim zamanlardan başlayarak Osmanlı Devleti'nin sonlarına kadar Türkler için yaygın bir spor olagelmıştır.

“...esliha-yı nâriyenin icadından evvel bütün milletlerin en mühim silahı ok idi” (Tarcan 1914: 2) Dolayısıyla Türklerin de en mühim silahlarından birisini teşkil ediyordu.

“Mazi'yi ircaa nazar ettiğimiz zaman Türklüğün menşe zuhurunda yay eyle ok tecelli ediyor: Oğuz han Şam'da bulunduğu sırada bir gün hizmetkârına çağırmış, bir altın ok vermiş, yayı çulluk gün doğusu tarafına ve ayak basmadık birbirine gömüp bir ucunu dışarı çıkarmasını, okları da gün batısı tarafına aynı surette gömmesini tembih eylemiştir. Hizmetkâr bu tembihi harfiyen icra eylemiştir. Aradan bir sene kaçıcı Oğuz Han Gün, Ay, Yıldız adındaki büyük oğullarını çağırmış, bunlara: Oğullarım, biz yabancı bir memleketteyiz, işimiz çok, ev almağa vaktimiz yok. Gün doğusu tarafında pek çok ev olduğunu işittim. Gidiniz biraz ev arayıp geliniz! diye yollamış, sonra diğer Gök, Dağ ve Deniz adındaki üç küçük oğluna aynı

bahane ile batı tarafına göndermişti. Aradan bir müddet geçince üç büyük oğlu altın yay ile üç küçük oğlu üç ok ile birçok av getirmişlerdi” (Tarcan 1914: 2)

Oğuz Han'ın yayını alarak doğuya ve batıya oklar atması ve bu oklardan diğer Oğuz Boylarının ortaya çıkması Selim Sırrı'nın tarihle ilgili verdiği diğer bilgiler arasındadır. Okçuluk bizde o kadar yer etmiştir ki İstanbul'da eski atış talimlerinin yapıldığı Okmeydanı adını bu spordan almıştır:

“Bu spor bizim de cihangirlik davamızın en kıymetli bir idmanı idi ve bizde de bu sahada hakikaten birçok eşhas yetişmiştir. Okmeydanı buna şahittir.” (Tarcan 1914: 3)

Selim Sırrı, okçuluk ile ilgili olarak araştırmalar yapar ve okçuluğu ile bilinen en son ok ustasının da vefat ettiğini üzüntü ile nakleder. Bu ustanın adı Salih Ağa'dır:

“Sokak ortasında köfte kızartıp satmakla meşgul olan bir siyahî kadına Salih Ağa'nın evini sordum. Biraz ötedeki mahalle kahvesinden somaklığımı söyledi. Keşke sormayaydım. Mahalle ihtiyarlarından biri başını salladı Ah Efendi, Salih Ağa! Salih Ağa! O zavallı geçen sene açlıktan öldü. Cenazesini bile belediye kaldırdı, dedi. Fazla bir şey söylemeğe dilim varmadı Allah rahmet eylesin dedim. Okçuluğun da birçok sanayi-i milliyemiz gibi ortadan gaip olduğunu esef ederek avdet ettim.” (Tarcan 1914: 8)

Yazar, okçuluk mesleğinin artık yok olmasının kendisini üzdüğünü vurgulamamaktadır. Bu spor dalı millî bir sporumuzdur ve yok olması millî varlığımızın yok olmasının belirtileridir.

2.1.2. Öğretmenlerimiz ve Çalışma Şartları

Yazar, Avrupa ülkelerindeki eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgili detaylı bilgiler vererek eğitimimizin bu yönde ilerlemesi gerektiğini savunmaktadır. Avrupa'daki eğitim faaliyetlerini bina ve eğitim kadrosu doğrultusunda irdeleyen yazar, Avrupa'yı gezmiş bir seyyahın gözünden Avrupa okullarını tasvir eder.

Bizdeki geri kalmışlığın sebeplerini Avrupa ile kıyaslayarak anlatan yazar çözüm tekliflerini de sıralamaktadır. Selim Sırrı, bazen de tarihten örnekler sıralayarak çözüm tekliflerini tarihi bilgilerle destekler:

“Bir vakitler Almanya devleti düşkün, perişan bir haldeymiş. Civar devletler kılıçlarının kuvvetini Alman kafasında tecrübe ederlermiş. Hata bu gün şimalde bizce mevcudiyeti meşkük olan İsveçliler bile Almanya’yı yağma etmişler. En son bundan yüz sene mukaddem büyük Napolyon Avrupa’yı istila ettiği vakit evvela Almanları iyice tepelemiş. O zamanın alman hükümdarı kendi generalini, nedimasını çağırıp akd ü meşveret etmiş ve “Ey benim danışmend vezirlerim, görüyorsunuz ki düşman istilasını bizi bitirip mahv ediyor, çare-yi hulasamız için bir tedbir bulunuz. Millet ve vatani izmihlal tehlikesinden kurtarmanın yolunu gösteriniz” demiş akil oldukları kadar ihtiyâc-ı zamandan gafil olan bendegânından her biri birer mülâhaza ve içtihatla bulunmuş. Kimi darülfünunları ihya etmek, kimi orduyu ila etmek kimi halkı ittihadı davet etmek fikrini savunmuş içlerinden yalnız biri:

Haşmetmaab! Mekâtib-i ibtidaiyeyi ıslah ediniz ve işte oradan başlayınız. demiş. İhtiyarın bu rey-i men nazar dikkatini celp etmiş ve “iptidai mektepleri ıslah edelim; fakat oradan yetişecek çocukların bu memlekete hizmet edebilmesi yirmi beş otuz seneyi bakar; hâlbuki ben bir çare-yi acil istiyorum. Prusya’yı bir millet-i hâkime görmek emelindeyim.

İhtiyar cevaben: maalesef bu kabil değildir. Hatta belki oğlunuzda görmeyecektir; fakat bilahare cihan medenî bir Almanya görecektir, demiş o zatın ismi Prusya tarihine geçtiği gibi namına heykel de dikilmiştir.” (Tarcan 1914: 10-12)

“Budapeşte şehrinde darülmualiminlerden birinin müdürü Doktor Çekeraz namında bir zat ona mektepleri gezdirmiş. Oradaki iptidaiyelerin her birinin yalnız binasına yirmi lira sarf edilmiş! Binaların her metresi bir buçuk liraya mal olmuş. Mekteplerde her türlü levazım-ı tedrisiye en son, en yeni seyler imiş. Hatta tuhaf bir şey nakletti: dershaneler, duvar içinde geçen borularla ısınmış her dershane’nin derece-i harareti bir olduğunu gibi mektebin divan haneleri, konferans salonları, her tarafı aynı derecede ısınmış.” (Tarcan 1914: 12)

Yazar, bundan yaklaşık yüz yıl öncesinin Avrupa'sında yapılan binaların kaloriferli olduğunu ve her sınıfın eşit ısı ile ısıtıldığını belirtir. Ayrıca sınıf camları çift cam olarak yapılmaktadır:

“Dershanelerin divanhane cihetindeki duvara dört köşe küçük bir delik açmışlar içerden dışarıdan çift cam koyup ortasını derece-i vadi etmişlermiş; divanhanelerde dolaşan bir memur, o camdan her oda'nın derece-i hararetini görür, ona göre makineyi ayar edermiş! Beş seneden beri bu mekteplerden, aynı tertibat ile yalnız Budapeşte şehrinde senevî on dört mekteb-i iptidai inşa edilmiş imiş.” (Tarcan 1914: 14)

Selim Sırrı, Macaristan'daki mektepleri örnek olarak göstererek oralardaki binaları ve özellikle öğretmenlerin çalışmaya yönelik farklı ücretler almalarını gelişmişliğin göstergesi olarak sıralar:

“İptidai muallimlerinin maaşı yüz yirmi kurundan başlarmış (bizim para ile takriben 600 kuruş) ve her üç senede say ve gayreti görülen muallimlerin maaşına zam icra edilirmiş. Hulasa bir iptidai muallimi için gaye yirmi lira maaş imiş. Bittabi sene sonunda ibraz-ı kabiliyet edemeyen muallimler de istifaya mecbur edilirmiş.” (Tarcan 1914: 15)

Yazar, bizim Avrupa'daki gelişmeleri değil oralardaki öğretmenlerin maaşlarını takip ettiğimizi belirtir. Ancak asıl önemli olan oralarda çalışan öğretmenlerin neler yaptıklarıdır.

2.1.3. Bursa Manzarası

Yazar, Bursa'ya gider ve orada tarihle iç içe yaşayan şehri seyreder. Akşam ezanları ve Orhan Gazi türbesi şehre ruhani bir hava katar:

“Bütün bu mülahazatıyla giderken gözüme şehrin en mürtefi noktasında Orhan gazi ile hazret Osman'ın türbeleri ilişti. O sırada akşam ezanları okunuyordu. Bir iki dakika tevakkuf ettim. Ruhum sanki bir an için semeye pervaz etti. Karşımda

bu iki mübarek zatın, bu iki müessis devletin hayal-i pervaları birden tecelli etti.”
(Tarcan 1914: 32)

Selim Sırrı, Bursa’da Ermenilerin ticaretle uğraşıp zengin olduklarını belirtir. Ermeniler akşam sigara ve içki içerek eğlenmektedirler:

“O zaman sahipleri ermeni idi. Yine içinde Ermeniler vardı. Bana güzel bir oda açtılar, valizi bıraktım; aşağıdaki otelin üzerine inip oturdum. Sigara dumanları lüle lüle bulutlar teşkil etmişti. Dörder beşer kişiden mürekkep bizim aşiret kurulmuş hayatın fusûl-ı muhtelifesine mensup birçok insanlar rakı içiyordu. Bunlar Bursa hayat-ı ticarisiyle alakadar olan Ermeniler idi. Akşam yemeğinden evvel aperatif alıyorlardı.” (Tarcan 1914: 35)

Ermenilerin Osmanlının yıkılma sürecine girmesi ile beraber değiştiklerini gözlemleyen yazar, bu insanların Türk halkının sırtından zenginliğe kavuştuklarını ve kıyafetleri ile beraber dillerinin de değiştiğini belirtir:

“Yalnız bir şey nazar-ı dikkatimi celp etti. Bundan yirmi sene evvelki Ermenilerle bunların arasında büyük bir fark vardı. O zaman gördüklerimin ekserisi mintanlı yakalıksız idi. Şimdi ise giyimli kuşamlıydı; o zaman Türkçe konuşuyorlardı, şimdi Ermenice söyleyorlar, bu iki fark bana bu insanların bir taraftan milliyetlerine olan rabitasını diğer taraftan medeniyete olan istidat ve kabiliyetlerini vazihen gösteriyordu.” (Tarcan 1914: 36)

Yazar, Osmanlı’daki azınlıkların Osmanlı halkının zıddına giderek zenginleştiklerini ve Türk halkının da giderek yoksullaştığını vurgulamaktadır.

2.1.4. Yabancıların Gözüyle Türk Toplumunu

Yabancıların Osmanlı’ya bakışları bizim bakış açımızdan oldukça farklıdır. Yazar, Rusya’ya doğru giderken bir Madamla hasbihal eder. Ona Türk toplumu ve Türk kadınları hakkındaki görüşlerini sorar. Karşılıklı konuşma havasında geçen bu bölümlerde bir madamın gözüyle İstanbul ve bize ait olan değerleri farklı bir tepeden

seyretme imkânı buluruz. Yazarın 1328 tarihini düştüğü olay 1911 yılında İstanbul – Odese seferini yapmakta olan bir vapurda geçmektedir:

“Kadınlarınızı kimseye göstermek istemiyorsunuz elbiselerinin üstüne bir ikinci avradı geçiriyorsunuz yüzlerini, gözlerini hatta ağızlarını kapıyorsunuz ve bu garip kıyafetle sokağa çıkarıyorsunuz. İstanbul’da tanımak bahtiyarlığına nail olduğum Nezihe Hanım bana anlattı ki Kuran, yüzünü açmağa müsaade ediyormuş fakat sizin kıskançlığınız mani oluyormuş bir şey daha nazar dikkatimi celp etti. Bonmarşe’de, Pikmalyon’da, hatta çarşı içinde tesadüf ettiğim Türk hanımları hem yüzünü açıyor, hem alış veriş ediyorlardı. Vapurların arkasında küçükçük bir bölmeye üst üste yığıldığınız bu zavalluların yanında bir kaç kere oturdum, ihtiyarların ve yüzlerine bakılmayacak kadar çirkinlerin paçaları açıktı. Doğrusu bu şekil tesettürünüzden hiç bir şey anlamadım. Yabancılaşma takiyesi! Madam bu sırada elleri ile yüzünü kapadı. Oh!” (Tarcan 1914: 46)

Yazar, bir madama kendi düşüncelerini söyleterek toplumsal eleştiriler yapmaktadır. Bu eleştirilerini de yabancı bir kadının toplumumuza bakış açısı ile vermektedir. İstanbul’da turistlere camilerde ibadet eden ihtiyarları Cuma geceleri gezdirerek karşılığında ücret alan turist rehberleri vardır. Madam bu gezintilerden birinde camide zorlukla ibadet eden yaşlıları görür:

“Seyretmek için bir mecdiye verdik. Sıçraya sıçraya kan tere batan ve hırıltıdan başka bir sesi çıkmayan dervişlerin hali! Burada madamın sözü kestim. Fakat affedersiniz madam bu ibadettir! O halde seyircilerden neden bir mecdiye alıyorlar ve bu gibi şeyleri ecnebilerin seyretmesi sizin hakkınızda pek fena bir fikir hâsıl ettiriyor bilir misiniz ki bütün İstanbul’u ziyaret edenlerce perşembe gecesi maruftur.” (Tarcan 1914: 47)

Bir turist kadının gözüyle ülkemiz anlatılmaya devam edilir. Bu madamla konuşan bir Türk kadını Türk erkekleri hakkında olumsuz düşünceler aktarır:

“İrfan Bey’in haremi Behice Hanım’ı Tarabya’da tanıdım, halinden pek şikâyet ediyordu ve müsaadenizle burada o hanımın sözlerini aynen tekrar edeceğim. Bana dedi ki bilmezsiniz madam, bu erkeklerden çektiğimizi tasavvur edemezsiniz

yalnız kendi kadınlarını değil kendilerine ait olmayanları da kıskanırlar. Zevciyle kardeşiyle giden namuslu bir kadına söz atmak hatta arkaları sıra takip edip sarkıntılık etmek bizde vukuat-ı tabiyedendir.” (Tarcan 1914: 47)

Yazar, yabancılara olumsuz izlenimler bırakan bu olayları eleştirir. Selim Sırrı'nın bu bölümde okuyucularına vermek istediği bir mesaj vardır: Yabancılara ülkemizi doğru tanıtmak gerekir.

2.1.5. Evlilik Meselesi

Yazar, evlilik konusunu anlatırken toplumumuzda yapılan yanlışlar üzerinde durur. Erkekler eş ararken birinci kıstas olarak zenginliği yani parayı ön planda tutmaktadırlar. O dönemde yaygınlaşan zengin bir kız bulup iç güveyisi olma arzusunu bir hikâye ile anlatan Selim Sırrı hikâyesine komik unsuru da katarak bir vaka nakleder. Hüsne Hanım kendi oğluna zengin bir kız aramaktadır; ancak bulduğu tüm kızlar İngilizce konuşup gayri ahlâki hareketler yaparlar.

“Hüsne Hanım evladını kolundan tutup çekecek hatta cep harçlığını verecek bir kız arıyordu (...) Nerede şimdiki kocalar hep kendini besletecek yer arıyorlar. Bizim zamanımızda delikanlıların cepleri cık cık lira dolu idi.” (Tarcan 1914: 64)

Cümleleri ile vakaya başlayan yazar, kız bakmaya giden Hüsne Hanım'ın gözünden görücüye gittiği genç bir kızını anlatır:

“Kapıyı bir bücür kız açtı. Buyurun, dedi. Bizi resimlerle dolu bir odaya aldı (...) adeta efendim bir kokona bir de biraz sonra saçını tepesine topuz yapmış belini korsa mıdır, ne cenderedir, onunla sımsıkı tambura gibi sıkmış, acayip kıyafetli bir küçük hanım içeri girip bir temenna ederek karışımıza geçip oturmaz mı? Bir çene, bir çene, her lakırdıya karışıyor, muttasıl da gülüyordu. Annesi güya kızını methetmek istedi: Efendim, babası üstüne titrer. Bağlarbaşı'nda Amerikan mektebinde okuttu. Ne fayda onun dilinden biz anlamıyoruz ki İngilizce ne şarkılarına nutuklar okur.

Bazen ben oturur Türkçelerini anlatırım. Hele bir Şekispir'i var, onu hiç dilinden düşürmez varsa Şekispir yoksa Şekispir, onun şiirlerini dinleye dinleye bir hal olduk ve kızına dönerek: hadi kızım hanım teyzelerine bir şey oku da işitsinler demeğe kalmadı. Zaten okumaya aşına imiş hemen yerinden fırladı. Ne hanımcığım o günü ömrüm oldukça unutamayacağım. Bir tiyatro oyuncusu yanında halt etmiş, elleriyle, başıyla türlü işaretler yaparak, yüzünü türlü şekillere koyarak kıvrıla kıvrıla bir okudu, ben de Hamdiye'm de gülmek için dudaklarımızı ısırmaktan tırnaklarımıza bakmaktan canımız çıktı. Hele şükür sustu.” (Tarcan 1914: 69-70)

Yazar, toplumumuzda yaşanan yozlaşmayı göstermesi bakımından bu vakayı nakleder. Zengin ve kültürlü genç kızlar kendi kültürlerinden kopmuş ve başka kültürlerin etkisi altında, millî benliklerinden habersiz yetişmektedirler. Zengin kız isteyen aileler de bu tür kızlara görücü gitmektedirler. Hikâyede Hüsne Hanım bu tür kızları beğenmez ama yine de oğluna bu kızlardan birisini alır.

2.1.6. Çocuk Bakımı ve Eğitimi

Yazar Doğru Sözler adlı eserinde pedagojik bilgiler de verir. Özellikle yeni doğan çocuklara nasıl bakılması gerektiği ve geleneksel bakım şekilleri hakkında değerlendirmelerde bulunur. Jobar'ın “Çocuğa anası kadar kimse bakamaz” (Tarcan 1914: 88) sözünü alıntılıyan yazar öncelikle anaların eğitilmesi melesi üzerinde durur.

“Çünkü ne erkek, ne de kız evlatlarımıza izdivaca kadar çocuk nedir? Nasıl bakılır? Ne yolda terbiye edilir? Vâlidelik ne demektir? Ebeveynin vazife ve mesuliyeti ne gibi şeylerdir? Bunları öğretmek düşünülmez gençler büyür, günün birinde evlenir, isteyerek istemeyerek yavru doğar.” (Tarcan 1914: 88)

Çocuk doğunca kundaklamakla kundağa karşı çıkmak düşüncelerinin çatıştığını belirten yazar geleneksel yöntemleri alaycı ifadeler kullanarak eleştirir:

“Ebe Hanım nev-zâtı mumya gibi sımsıkı kundaklar, annesinin kucağına verir. Bu gayr-i tabii ve muzır olan usûle itiraz etmek kimsenin haddi değildir. İsterseniz tecrübe edin. Büyük vâlîde'nin derhal kaşları çatılır. Aheste aheste bir şekl-i emriyet alan sesi yükselir. Kinayeli sözler başlar:

_ Allah Allah! Bıktık bu alafrangadan, çocuk bağlanmadan olur mu? Lokma kadar çocuk başını belini nasıl tutar? Hepimiz kundakla büyüdük, sizleri de öyle büyüttük. Şükür olsun Allah'a, neyimiz var?” (Tarcan 1914: 89)

Yazar, babaannelerin bu sözlerle bebek büyütme şekline müdahale ettiklerini ve doktor sözü nakledilince sinirlendiklerini anlatır:

“Çocuğu yedi kat bez içine sarılmaktan, elini ayağını bağlatmaktan kurtaramazsınız. Yavruya iki gün yalnız şekerli su verileceğini tabibin ifadesine atfen söylersiniz. Allah esirgesin. O mini mini masumun feryadına canımı dayanır? Bütün efrat illa meme verilmesinde müttefik, ekseriyet onlarda. İki saatte bir meme verilmesini doktor söylemiş. Öyle şey mi olur, hekim ne bilirmiş, Naciye Hanımlar hekimi dinlemişler de çocukları sıkı olmuş. Gık dedikçe meme verilir. Daha aylık günlerde hazımsızlık başlar, koşmak çocukta bir itiyat-ı tabii şeklini alır. Onun zararı yokmuş, fazlasını çıkarıyormuş. Kundak işkencesinden, hususiyle her gün banyo yapmaktan çocuğun ensesinde, apış aralarında pişikler başlar. O taze yaraların acısıyla biçare feryat eder.

Sancılandı, göbek sancısıymış! Çabuk papatya anason kaynatıp içirilir. Yeşil çanağın dibine Hindistan cevizi sürülür, badem yağıyla karıştırılarak parmak parmak damağına sürülür, bir taraftan karnına sedef yağı ve saire tatbik edilir. Çocuk uyumuyor! Evvela piş piş, sonra ho ho, daha sonra kucakta hoplatmalar, sallamalar. Nihayet yavrucak sersem bir hale gelip sızar. Beşiğine yavaşça yatırılır. Artık çıt etmemeli, henüz dalmış, öksürsen kabahat, lakırdı söylesen kabahat, çocuk öyle mütemadiyen sarsılmağa alıştığından bittabi yerine yatırılınca uyanır. Yine aynı nagamat-ı semai-hıraş başlar. Evin içinde herkes bizar. Çocuğun bu huysuzluklarının esbabı araştırılır. Nazar mı? Sancı mı? Bir başka hastalık mı?” (Tarcan 1914: 90-91)

Yazar, hastalanan ve sürekli ağlayan çocuğu tedavi ettirmek yerine nazar büyü vardır deyip çocukları felakete sürükleyen kadınları eleştirir.

“Geçenlerde böyle bir felaketzede yavrucuğa müsadif oldum. Beş yaşında vardı. Bir yengeç gibi mukavves bacakları, armut sapı gibi incecik boynu, koca kafası ile bir ucube-yi hilkat gibi çalkana çalkana yürüyordu. Yanında siyah çarşafli, yüzü kalın peçeli bir hanım gidiyordu. Sımsıkı kapanmasına bakılırsa büyük vâlidesi olacak. Çocuğun fesinin ibiğine pabuç kadar bir nazar takımı, bir baş sarımsak birde ziynet altını maşallah asılmıştı. Bu tedbirler hep nazar değmesin diye yapılıyordu. Düşündüm ve zavallı çocuğa acıdım. Çünkü nazar degecek yeri kalmamıştır.” (Tarcan 1914: 93-94)

Yazar, yanlış uygulamaları sıraladıktan sonra yapılması gerekenleri anlatır:

“Her ana sıhhati müsait oldukça çocuğunu kendi sevdiğiyle beslemeli ve muntazam saatlerde emzirmelidir. Nev-zatı her gün yıkamalı ve güzel kurulmalıdır. Kundaktan surat-i katiyete sarf-ı nazar etmelidir. Çocuğu daima aynı tabibe göstermeli ve yalnız onun tavsiye ettiği şeyleri yapmalıdır. Beşik, salıncak gibi şeyleri eve sokmamalı. Çocuk doğduğu günden itibaren insan gibi yatağında yatmalı ve mümkün olduğu kadar kucakta taşımaktan imtina edilmelidir. Vakti hali müsait olanlar lastik tekerlekli bir arabacık ile yaz, kış mümkün olursa her gün çocuğu bahçede gezdirmelidir (...) vâlide ve etrafında onunla meşgul olanlar kendisine daima tebessümler izhar etmelidirler. Bir vâlide, ne kadar şefkatli olursa olsun, evladına daima güler yüz göstermedikçe katiyen iyi bir vâlide sayılamaz.” (Tarcan 1914: 96)

Selim Sırrı müspet ilimler ışığında araştırıp bulduğu çocuk bakımı hakkındaki düşüncelerini sıraladıktan sonra çocukların terbiyesi ve onlara ahlâki değerlerin öğretilmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca çocuklara oyun oynamaları için imkân tanınmasını ve oyunla çocukların eğitilmesi gerektiğini vurgular. Tavsiyelerinin sonunda ise tereddütlerini bir cümle ile özetler:

“Bu hayırhah tavsiyelerimizi genç vâlidelerin kabulde tereddüt etmeyeceklerinden eminiz. Fakat evet! Fakat büyük vâlideler?” (Tarcan 1914: 98)

Yazar analık duygusu ve kadınlık üzerine düşüncelerini ayrı bir bölüme saklar. Çocukları eğitmeden önce anaların eğitilmesinin şart olduğunu ve hatta işe büyük vâlidelerden başlanması gerektiğini vurgular.

2.1.7. Kadınlık ve Analık Hakkında

Yazar, kadınlık ve analık duygusu hakkında konuşmasına yetim hakkında söylediği bir özlü sözle başlar: *“En hakiki yetim, hakk-ı tabii-yi medeniyesi olan tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılmış çocuklardır.”* (Tarcan 1914: 99)

Çocuklara ilk tahsili ve ilk terbiyeyi verecek olanlar analardır. Anaların bu görevi ihmal etmeleri ise şu örnekle anlatılır: *“Bir çocuğu dünyaya getirdikten sonra terbiyesini ihmal etmek; onu doğrudan doğruya bir zembile koyup cami kapısına asmak cinayetinden pek farklı değildir.”* (Tarcan 1914: 102). Çocuğa bakmak ve eğitmek ana babaların görevidir ve bu görev onlar için yerine getirilmesi zorunlu bir vazifedir:

“İşte zevç ile zevcede çocuklarını büyütmeye, terbiye etmeğe ve ileride cemiyet beşeriyeye, memlekete hâdim, hüsn ü ahlâk sahibi bir insan olarak yetiştirmeğe mecburdur. Çocuğun terbiyesine ana ile baba bir müşareket-i tam ile çalışmalı, kadın; fezail-i ahlâkiyeyi, erken malumat-ı lâzimeyi çocuğa telkin etmelidir.” (Tarcan 1914: 100)

Yazar görüşlerini ispatlamak için batılı yazarlardan alıntılar yaparak benzer düşünceleri tekrar eder. Yazısının sonunda ise analığın zor bir sanat olduğunu dile getirir:

“...heykeltıraşlık sanatı ne kadar güç ise vâlidelik sanatı ondan bin kat müşküldür. Bu fen ve sanata hakkıyla vakıf acaba kaç vâlide vardır?” (Tarcan 1914: 105).

Yazar, bu zor sanatı başarmak için analara tavsiyelerde bulunur ve görüşlerini başka düşünürlerle destekler. Görüldüğü gibi yazarın düşünceleri günümüze bile ışık tutacak mahiyettedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LATİN HARFLİ ÇEVİRİ METİN

Anane-yi Asliyeye Hürmet

Her milletin ananesine husûsiyle anane-yi asliyesine merbûtiyeti vardır. Eyyâm-ı mahsûsada asırların silip götürdüğü örf ve âdeti canlandırırılar, yaşatırlar. Bu vecihle maddeten ölenler mânen müebbeden yaşar. Hatırât-ı mâziyesini yâda almayan, eskilerin iptidaî bir şekilde vücûda getirdiğiyle ibdât ve âsârı takdir etmeyen milletler felah bulmazlar. Harf ve sanayin ve askerliğin daha şümüllü söylemek lazım ise hayât-ı umûmiye-yi beşerînin her safhasının mâzi ile bir alakası vardır. Medeniyet terakki ettikçe ihtiyâcât-ı cemiyetin yeni ihtirâlar tevlit etmiş olmasına rağmen beşeriyet, yarının müşkülâtını iktifam için dünden ders-i ibret almayı kendisine bir vazife bilmiştir. Tirendazlık, buna en parlak bir misal teşkil eder esliha-yı nâriyenin icadından evvel bütün milletlerin en mühim silahı ok idi.

Top icat olunduktan sonra tabiatıyla tirendazlık ehemmiyetini kaybetmiş fakat lehviyat-ı asîle meyanında bu güne kadar temin-i mevcûdiyet eylemiştir.

Maziye ircaa nazar ettiğimiz zaman Türklüğün menşe-yi zuhûrunda yay ile ok tecelli ediyor: Oğuz Han Şam'da bulunduğu sırada bir gün hizmetkârını çağırmış, bir altın ok vermiş, yayı gün doğuşu tarafına ve ayak basılmadık bir yere gömüp bir ucunu dışarı çıkarmasını, okları da gün batısı tarafına aynı sûrette gömmesini tembih eylemiştir. Hizmetkâr bu tembihi harfiyen icra eylemiştir. Aradan bir sene geçince Oğuz Han; Gün, Ay, Yıldız adındaki büyük oğullarını çağırmış, bunlara: Oğullarım, biz yabancı bir memleketteyiz, işimiz çok, av aramağa vaktimiz yok. Gün doğuşu tarafında pek çok av olduğunu işittim. Gidiniz biraz av arayıp geliniz! diye yollamış, sonra diğer Gök, Dağ ve Deniz adındaki üç küçük oğlunu da aynı bahane ile batı tarafına göndermişti. Aradan bir müddet geçince üç büyük oğlu altın yay ile üç küçük oğlu üç ok ile birçok av getirmişlerdi.

Oğuz Han bir ziyafet tertip etmiş, bütün ümera onun huzurunda iken yayı üç parçaya ayırarak üç kardeşe, okları da diğer üç kardeşe taksim etmiş, baade zapt ettiği memaliğe hâkimler naip ederek Moğolistan'a avdet eylemiştir.

Oğuz Han vatanına avdetinde büyük bir şenlik icra etmiş, maiyeti ümera ve erkânına birçok değerlikler vermişti. Sonra yayı parça parça alan üç oğluna Yüz Ok; üç oku alanlara Üç Ok demişti. Sonra ecdadından kalma adet üzere yay hangi tarafta ise okun ona tabi olacağını beyan ederek ve Yüz Ok neslinin ona halef olmasını, Üç Ok neslinin de daima vezarette kalmasını tavsiye etmiş bir müddet sonra vefat etmişti. Rivayete göre Oğuz'un oğullarından Gün Han Osmanlıların, Deniz Han Selçukilerin, Dağ Han da Oğuz namıyla anılan Türklerin ecdâdı olmuşlardı.

Bu spor bizim de cihangirlik davamızın en kıymetli bir idmanı idi ve bizde de bu sahada hakikaten birçok eşhas yetişmiştir. Okmeydanı buna şahittir.

Daha Mühendishane'de talebe edim ve hocalarımız bizi tatbikat veya topografi amelîyesi vesilesiyle Okmeydanı'na götürürlerdi o zaman orada bazı mermer sütunlar görmüş fakat ne olduğunu merak bile etmemiştim. Bugün bu kıymetli sporu yeniden canlandırmak havası kalbimde uyanınca tabii meseleyi etraflıca tetkik etmek mecburiyeti hâsıl oldu. Toplayabildiğim malumatı işte naklediyorum:

Tafsilat-ı tarihiyeden elde edebildiğim vesâike göre Okmeydanı'ndaki padişahlar merâsim-i mutad ile kabza alırlarmış. Onuncu asır nihayetlerine doğru ve hatta on birinci asırda bile orası adeta bir and-ı ahit mektebi imiş. Daha sonra bile okçuluk kıymetini muhafaza etmiş. Fatih'in tesis ettiği bu mahfeli sultan Beyazıt-ı Sâni tevsi etmiş.

Sultan Ahmed-i Selis dilanişin bir tarzda tekyenin minberini yaptırmış. Hâmi-yi fen ve marifet olan Sultan Mahmud tekyeyi yeniden inşa ettirmiş. Padişahlar kabza aldığı zaman orada pek mükellef ziyafetler verilirmiş.

1233 senesi cemaziye'l âhirinin beşinci salı günü Sultan Mahmud-ı Sâni hazretlerinin kabza almaları münasebetiyle en meşhur tirendâzı olan Tozkoparan Ahmet Ağa büyük bir ziyafet çekmiştir.

Kul kuvvetinin fikir kuvvetine galebe ettiğini sultan Murat-ı Râbi devrinde İran hükümdarının Hazreti Padişaha hediye ettiği bir kemanı pek zorla kıracak kadar harikulade bir kuvvet göstermiş olmasından dolayı üç tuğlu vezir olmuştur.

Mahallinde icra-yı tetkikat için Okmeydanı'na gittim. Vaktiyle hiç ehemmiyet vermediğim dağdağalı taşları gözden geçirdim. Ekserisinin üzerinde hiçbir yazı yok idi. Sultan Mahmud'a ait bir âbidenin üzerinde şu tarihi okudum:

Ok anda menzile bin iki yüz on beş buçuk hatve.

Biraz ötede bir abidenin üzerinde benzer ifadeler yazılıydı. Türklüğün, kahramanlığın birer heykeli, bir vakarı olmak üzere vaktiyle dikilen bu mefharet sütunlarının maalesef ekserisinin olduğu yerde kimisi çökmüş kimisi devrilmiştir.

Tekinin sakfi yıkılmış, duvarları kısmen münhezim olmuş bir zaman sultanlara, şehzadelere ârâmgâh olan o mahfel, Bulgar tekmesiyle çamurlara yuvarlanan muhacirlerimize melce olmuş. Tekye'nin kuzeyinde vaki meşâyih ile revâhânın her biri arslan yürekli bir canavarı olan ecdadımızın mezarlarını ısırgan otları bürümüş. Bu halden hem müteessir oldum, hem utandım. O mezarlar sanki bana lanet okuyor ve beni kovuyor zannettim.

Tekye'nin önündeki mihrabın yanına geldiğim zaman iki ecnebinin orada golf tabir edilen sporu oynamakta olduklarını gördüm. Bunlardan biri yaşlı diğeri genç fakat her ikisi de dinç idi. Yanlarına takarrüp edince tanıdım. Biri İngiliz konsolosu, diğeri yine sefaret erkânından bir zat idi. Pazar olmak münasebetiyle idman etmeğe gelmişlerdi.

Meğer orası her hafta golf oynayanların mevkii imiş. Benim mezarlıktan çıktığımı gördüklerinden kemal-i istigrap eyle sordular:

Burada ne arıyorsunuz?

Ecdadımın kemiklerini dedim ve sonra maksat-ı ziyaretimi anlattım. Sultan Abdülaziz cennet mekânın ahd u hümayununu idrak etmiş ve hayatını boş geçirmemiş âlem u fâsıl bir zat tanırım, ekseriye ziyaretine kadar ve bildiğim şeyleri kendisinden öğrenirim. Yine geçen gün bilhassa okçuluk hakkında mütalaasını sormak için oyuna gittim ve hayli müstefit oldum. Karşısındaki leblebiciden sordum. Bir seneden beri ortadan kaybolduğunu ve ne olduğunu da bilmediğini söyledi.

Dükkânın ittisalindeki kahvecinin malumatına müracaat ettim. Pek ihtiyar olduğundan bir sene mukkadem yeni bahçede Karabaş Mahallesi'ndeki hanesine çekildiğini söyledi ve bana yolu tarif etti bir buçuk saat sürdüdü. Bittabi bir arabaya bindim Aksaray, Yusuf Paşa tarikiyle Hastanebayırı denilen yerde arabacı tevakkuf etti. Oradan aşağı yolların bozuk olduğunu bahane ederek beni indirdi. Bazı inişli yokuşlu, dolambaçlı sokaklardan kaçtıktan sonra Karabaş Mahallesi'ni buldum.

Sokak ortasında köfte kızartıp satmakla meşgul olan bir siyahî kadına Salih Ağa'nın evini sordum. Biraz ötedeki mahalle kahvesinden sormamı söyledi. Keşke sormayaydım. Mahalle ihtiyarlarından biri başını salladı: Ah Efendi, Salih Ağa! Salih Ağa! O zavallı geçen sene açlıktan öldü. Cenazesini bile Belediye kaldırdı, dedi. Fazla bir şey söylemeğe dilim varmadı. Allah rahmet eylesin, dedim. Okçuluğun da birçok sanayi-i milliyemiz gibi ortadan kaybolduğunu esef ederek avdet ettim.

Aylıkları Kaç Kuruşmuş

Heyet-i talimiyeden bir müdür, iki muallim, bir kalfadan ibaret halimize göre oldukça muntazam bir iptidai mektepte, üç sınıf için üç büyücek dershane bir de müdür odası var. Yalnız mektebin bahçesi yok. Sabahleyin daha dersler başlamadan heyet-i talime müdür efendinin odasında toplanmış; müdür, dumanı tütmeğe olan nargilesini fokurdattıyor ve dereden tepeden bahis ediyor idi. birdenbire müdür efendi doğruldu, ciddi bir mübahaseye girişmek üzere sakalını bir kaç kere sığadı ve dedi ki:

Arkadaşlar, tesadüf beni geçen gün birisiyle tanıştırdı. Daha doğrusu Boğaziçi vapurunda otururken yanıma bir çalçene geldi.

Doğrusunu söylemek lazım ise hayli istifadeli şeyler nakletti; ama sonunda sapıttı. Anlatayım da bakınız: vapur kalkmış idi. O da galiba o iskeleden binmiş olacak ki biraz sonra güvertede yanımdaki boş yere gelip oturdu. Elimde Cevdet Paşa merhumun kavaidi vardı. Yan gözle kitaba bir baktı. Sonra bana teklifsizce “Galiba mektep hocasısınız” dedi. Tabii müdür olduğumu anlattım. Ben bir şey sormadığım halde kendisinde mektepçiliğe merakı olduğunu, Viyana’yı, Paris’i, Berlin’i, Kopenhag’ı bilmem nereyi bilhassa mektep görmek merakıyla dolaştığını o diyar-ı ecnebiyede neler işitip, neler gördüğünü yorulana kadar anlattı. Vapur yoluna devam ile adalara gitse, zannederim, oraya kadar söyleyecekti.

Jön Türk muallim şöyle diyordu:

Bir vakitler Almanya devleti düşkün, perişan bir haldeymiş. Civar devletler kılıçlarının kuvvetini Alman kafasında tecrübe ederlermiş. Hatta bu gün şimalde bizce mevcudiyeti meşkûk olan İsveçliler bile Almanya’yı yağma etmişler. En son bundan yüz sene mukaddem büyük Napolyon Avrupa’yı istila ettiği vakit evvela Almanları iyice tepelemiş.

O zamanın Alman hükümdarı kendi generalini, nedimesini çağırıp akd ü meşveret etmiş ve “Ey benim danışment vezirlerim, görüyorsunuz ki düşman istilası bizi bitirip mahvediyor, çare-yi hulâsamız için bir tedbir bulunuz. Millet ve vatani izmihlal tehlikesinden kurtarmanın yolunu gösteriniz” demiş akîl oldukları kadar ihtiyâc-ı zamandan gafil olan bendegânından her biri birer mülâhaza ve içtihatta bulunmuş. Kimi, darülfünunları ihya etmek; kimi, orduyu ila etmek, kimi halkı ittihadada davet etmek fikrini savunmuş içlerinden yalnız biri:

“Haşmetmaab! Mekâtib-i ibtidaiyeyi ıslah ediniz ve işe oradan başlayınız” demiş. İhtiyarın bu reyi hemen nazar-ı dikkatini celp etmiş ve “İptidai mektepleri ıslah edelim; fakat oradan yetişecek çocukların bu memlekete hizmet edebilmesi yirmi beş otuz seneyi bakar; hâlbuki ben bir çare-yi acil istiyorum. Prusya’yı bir millet-i hâkime görmek emelindeyim.”

İhtiyar cevaben “maalesef bu kabil değildir. Hatta belki oğlunuz da görmeyecektir; fakat bilahare cihan medenî bir Almanya görecektir.” demiş o zatın ismi Prusya tarihine geçtiği gibi namına heykel de dikilmiştir ve her sene o muallime yeni usûl iptidai mektebin önünde Alman şehirlerinde mekatib-i iptidaiye talebesi merasim-i icra edermiş görülüyor ki.....

Muallim-i evvel sözünü keserek:

Pekâlâ, bizim de bunun böyle olduğuna kanaat-ı kâmilemiz var. Ama onun orasını düşünecek biz değiliz, maarif nezaretidir. Hem bu savaşın yerine altın kubbeli saray yapayım.

Muallim seni söze karışarak:

Ah para, her şey onunla bitiyor. Bolca müteferrika verseler de şu odaya minderler yaptırırsak insan bu iskemlelerde bir türlü rahat edemiyor. Bağdaş kuramazsın, yan oturamazsın.

Kalfa Muhammed Hoca da bir şey söylemiş, teklifsizce:

Kuzum Müdür Efendi, çarşamba günü çocukları bir mesireye götürseniz, sayenizde talebeleri gezdirseniz, bütün mektepler gitti. Donanma menfaatine bir de ortaoyunu getirseniz.

Müdür sesini yükselterek:

Canım neden lakırdımı kestiniz? Hem zemin-i mübahaseyi değiştirmeyelim. Jön Türk, mekâtib-i İptidaiyenin lüzûm ve ehemmiyeti hakkında kendi mütalaatını söylediğinden sonra Macaristan’a nakil-i kelam eyleyerek oradaki iptidaiyeleri pek beğendiğini söyledi. Budapeşte şehrinde darülmualiminlerden birinin müdürü Doktor Çekeraz namında bir zat ona mektepleri gezdirmiş. Oradaki iptidaiyelerin her birinin yalnız binasına yirmi lira sarf edilmiş! Binaların her metresi bir buçuk liraya mal olmuş. Mekteplerde her türlü levazım-ı tedrisiye en son, en yeni şeyler imiş. Hatta tuhaf bir şey nakletti: dershaneler, duvar içinde geçen borularla ısınmış her

dershanenin derece-i harareti bir olduğu gibi, mektebin divanhaneleri, konferans salonları, her tarafı aynı derecede ısınmış.

Dershanelerin divanhane cihetindeki duvara dört köşe küçük bir delik açmışlar içerden dışarıdan çift cam koyup ortasını derece-i vadi etmişlermiş; divanhanelerde dolaşan bir memur, o camdan her odanın derece-i hararetini görür, ona göre makineyi ayar edermiş! Beş seneden beri bu mekteplerden, aynı tertibat ile yalnız Budapeşte şehrinde senevî on dört mekteb-i iptidai inşa edilmiş imiş.

Muallim-i sâni yine müdürün sözünü keserek:

Bu mekteplerin hocalarının maaşı kaç kuruşmuş? Sormadınız mı?

Canım Muhammed Efendi, amma acûlsün; dur hele, bir dinle.

Sormaz olur muyum? İptidai muallimleri idadî tahsilini ikmal ettikten sonra iptidai darümualliminlerinde dört sene hem usûl-i tedris görür hem de tatbikat yaparlarmış.

İptidai muallimlerinin maaşı yüz yirmi kurundan başlarmış (bizim para ile takriben 600 kuruş) ve her üç senede say ve gayreti görülen muallimlerin maaşına zam icra edilirmiş. Hulasa bir iptidai muallimi için gaye, yirmi lira maaş imiş.

Bittabi sene sonunda ibraz-ı kabiliyet edemeyen muallimler de istifaya mecbur edilirmiş.

Kalfa Muhammet Efendi:

Ama efendim bizde böyle iptidai mektepleri yapılamaz.

Bütçemiz müsait değil. Baksanıza darülfünunumuz bile konaktan bozma bir şey.

Müdür işitmemezliğe gülerek devam eyledi:

Çekerze midir, Kekerze midir, nedir, yine bir gün kendisine bazı mektepleri gezdirdikten sonra demiş ki:

Zannederim, sizin iptidai mektepleriniz bu kadar mükemmel değildir. Ben de bu kadar mükemmel mektep yaptırmanızı tavsiye etmem; bunlar zamanla olur.

Biz de bundan altmış sene evvel sizin şimdiki halinizde idik ve bu mektepleri ancak bu son senelerde yapabildik. Ben altmış yedi yaşındayım.

Gençliğimde İsviçre’de ikmal-i tahsil ettikten sonra hükümet beni Cer köylerinden birine seksen kurun eyle (400 kuruş) muallim tayin etti. Tam on sene tahta barakalar içinde ders okuttum. Benim gibi o zaman yüzlerce genci bedavadan okutmak üzere İsviçre’ye gönderdiler. Müdür burada yine sırtarak:

Jön Türk Fransızca bildiğini göstermek için lügat parladı ama galiba yanlış söyledi; vaktiyle bir kıraat kitabında okumuştum, aklımda kaldığına göre psikoloji olacak. Neyse gıybet lazım değil keselim. O Macar muallim yine demiş ki sizin de yapacağınız bir şey varsa Avrupa’ya muallimlik sanatını tahsil etmek üzere adam göndermektir.

Şimdiki usûl-ı tedris büsbütün başkadır.

Bu öyle bir kaç seyahatle öğrenilmez. Burada bizim içimizde lâakal iki sene yaşamak lazım, bizim tatbik ettiğimiz şeyler en yenidir. Bize adam gönderiniz hem biz Türkleri çok severiz, hatta size mahremane söylerim, Avusturyalılardan pek fazla severiz ve bu muhabbetimiz samimidir, ciddidir, bir istifade emeliyle değildir. Zarar yok mektepleriniz daha bir müddet eski halde kalsın; fakat içindeki muallimlerin başını perdahlayınız.

Kalfa efendi kaba kaba gülererek herif bizim kafamızı bilardo yuvarlağı mı sanmış?

Muallim-i evvel, lakırdıya atılarak Beyefendim, bizim usûl-ı tedrisimiz fena imiş! Bir kere bu mecruh; ben âcizane bu vatana yirmi senedir binlerce adam yetiştirdim. Bu gün içlerinden bâlâ rütbesinde olanlar pek çok. Altı ayda, evel Allah,

çocuklara kıraati sevdirim. Maarife kapı kadar layihalar verdim ama tarifini yollamadığımdan hepsi hasıraltı oldu.

Muhammed Efendi atılarak

Rica ederim, ölçsüz lakırdı söylemeyelim. Dâr-ı meşrutiyette müsavat, hürriyet adalet var. Öyle tarif falan eski devirde olurdu.

Müdür sözüne devam eyledi:

Canım, beni dinleyin, asıl tatlısı burada. Bizim usûlümüz eski imiş, yirminci asır medeniyetin ihtiyâcına göre nesl-i âti başka tarzda talim ve terbiye görmeli imiş. Zaten artık dinlemeden benim de kafam şişmişti, Rıhtıma yanaşıyorduk, Jön Türk muallime sordum: pekâlâ efendim o gördüğünüz mükemmel mekteplerde en ziyade hangi derse ehemmiyet veriyorlar? Bunu olsun söyleyiniz; bize bir düstur-ı hareket tayin etmiş olursunuz dedim. Bu sualime ne cevap verse beğenirsiniz? “Oyuna!” demesin mi? O zamana kadar gülmeye müheyya olan ağızlardan çıkan kahkahalar tavanı çitlattı. O gürültü arasında muallim-i sâni aynı nâgâmatı tekrar ediyordu.

Hele kuzum, bir daha söyle; aylıkları kaç kuruşmuş?

Annemin Derdi

Kocasıyla bir oğlunu Moskof muharebesinde şehit verdiğiinden sonra gamkin ömrünün yegâne künc-i tesliyesi olan bu evladına bu kadar düşkün olması bir kadın için ayıp değildi üzerime pervane gibi titrerdi. Babamdan ne kalmış ise benim uğruma feda etmişti. Beni bir yetim gibi değil, bir babalı çocuk gibi büyütmişti gençliğini ömrünü benim uğrumda ifna eden bu muhterem kadın bu gün yetmişini, sal-ı hayatını ikmal ediyor.

Hayatta gördüğü acılar onu pek hassas, pek durediş etmiş. Onun nazarında her küçük vakıanın bir ehemmiyet-i mahsûsası var. Mekteb-i Sultani’de geçen yedi

sekiz senelik hayat-ı şebabımın her gününün onun için daimi bir üzüntüden ibaret olduğunu hatırlarım.

Her hafta eve geldikçe beni nüvazişkâr iltifatlarla karşılar, yemişler, tatlılar izaz eder:

Hayırlısıyla bu mektepten çıktığımı görsem, sonra ölsem bile gam yemem, derdi. Sultani'den sonra topçu mektebine nakloldum. Artık ter bıyıklı delikanlı olmuştum; Fakat annemin nazarında yine bir küçük çocuktan başka bir şey olmadığımı bana olan muamelesinden, nasihatlerinden anlıyordum. Mektebe giderken yüzümü gözümü öper: Oğlum fena adamlarla ülfet etme, göreyim seni sakın izinsiz kalma! diye telkinatta bulunurdu. Yaşım aylar geçtikçe memleketin ahvalinde kesb-i vukûf etmeğe ve bize ders-i terbiye veren bazı zabıtların hissiyat-ı hürriyet-i perverane ile meşhûn kalpleri hançerlediği bir devirde Avrupa'da Jön Türklerle muhabereye başlamıştım. Annem bunu sezmiş, beni tarassuda başlamış.

Ben mektepte yken kütüphanenin ötesini berisini karıştırmış, eline bazı kırmızı kaplı taş basması evrak geçmiş. O haftadan itibaren nasihatlerin nevi değişmişti.

Oğlum gazeteler bazı adamların Avrupa'ya firar ettiklerini yazıyor, bunlarla münasebette olanları soruyorlar, mahvediyorlar, ama kendini gözet, sonra beni çıldırılmış görürsen, sensiz bir dakika yaşamam, ben de ölürüm, diyordu.

O zaman eski dairede oturuyorduk. Mahallemizde sakin Doktor Şerafettin Bey'in jurnal olduğunu, istintak edildiğini, hayli müşkülât ile başını kurtarabildiğini, işitmiştim.

Hayat-ı şebabımın en kıymettar günlerini bu fazıl tabibe medyunum, o benim mürşidimidir. Şerafettin Bey'i, anneme hayli medh ü sena edip gıyaben benim kadar sevdirmiştim.

Ekseri hafta başları ya ben onun ziyaretine giderdim ya o bize gelirdi. Annem onun da vâlidesi makamında olduğundan başını örtüp yanımıza gelir ve doktora içini çekerek anlatırdı:

Ah oğlum! Benimkini artık hiç beğenmiyorum. Galiba baştan çıktı, Avrupa'daki Jönlerle muhabere ediyor. Allah aşkına nasihat et, böyle tehlikeli işlere girişmesin. Kendisini bu boya getirinceye kadar neler çektim. Beni dinlemiyor.

Sonra kendi de pişman olacak ama ne fayda! Beni dertli edecek doktor. Vâlide Hanım, sen merak etme, beni dinler ve öyle münasebetsizliklerde bulunmaz. Ben tembih ederim, der ve annem kapıdan çıktıktan sonra gayet suzişli bir lisan ile memleketin ahvalini nakil ve hikâye eder ve idare-i Abdülhamit aleyhine bütün kin ve gayzını saçardı. Bir cuma sabahı erkenden kanunlar bizim kapıyı çalıyordu. Kendim açtım, acele acele Şerafettin Bey'in evi burası mı, diye soruyorlardı.

Yanlış kapı çaldıklarından beyan-ı itizara bile hacet görmeyerek sıvıştılar. İki gün sonra mahallede şayia oldu:

Şerafettin Bey, Avrupa'ya firar etmiş. Annemin derdi büyümüştü. İki seneden beri itimat edip oğluna nasihat vermek üzere evine davet ettiği bu ağır başlı tabip meğer bir Jön Türk imiş!

İçtimai Yaralar

Tam yirmi sene var. O zaman henüz Mühendishane'de talebe idim. Bütün şerait-i sıhhiye hilafına olarak, Halıcıoğlu'nun münhat, havasız, ratıp bir bucağına gömülmüş, mektepten ziyade zindan denmeğe layık olan bir ömür çürütücü darülazaptan muvakkaten olsun yakamı kurtarmak emeliyle romatizmamı bahane ederek istihsal eylediğim bir aylık mezuniyetle Bursa kaplıcalarına gitmiştim. O zaman İstanbul'a nispetle biraz daha perişan bulduğum bu şehir tarihi beni pek ziyade müteessir etmişti. Yollar bozuk, evler sanki devrilmemek için birbirine omuz vermiş. Her adım başında kahveleri işgal eden işsiz güçsüz mahkûm-ı atalet bir yığın

halk. Sanki memlekette afyonlu bir rüzgâr esmiş. İstanbul'a altı saat mesafede bulunan merkez-i vilayet bu halde olursa daha içerileri, kazalar, nahiyeler, kim bilir ne haldedir?

Aradan yirmi sene geçti, evet yirmi sene dile kolay. Avrupa'da on senede yeni şehirler tesis ediliyor. Hala bazıları dört beş senede bir eser-i teceddüt gösteriyor. Ez cümle Berlin de bundan üç sene mukaddem Kayziralara civarında ikamet ettiğim pansiyonu altı ay mukaddem bulmakta müşkülât çektim. Biraz aşağıya doğru Fridono semti yeni bir memleket olmuş.

Bursa'ya azimet etmek üzere rıhtımdan Mudanya'ya işleyen vapurların hareketini bir gün evvel tahkik ettim. Galata cihetinde sırayla yanaşmış olan vapurların yanına gittim ve orada ipi boynunda duran bir hamala:

Arkadaş, yarın Mudanya'ya idare-yi mahsusanın hangi vapuru kalkıyor, kaçta kalkıyor bilir misin?

Galata bıçkınlarına mahsus bir eda ile: Beybaba, şimdi idare-yi mahsusa falan kalmadı, oraya şirket işliyor.

Canım her neyse şirket olsun ne olursa olsun.

Biraz düşündü:

Pek iyi bilmiyorum galiba Kürit gidecek. Sen yarın dörde doğru burada bulun.

Şirketin Kürit vapuru yolda mıdır?

Omuzlarını silkerek:

Sen Kürit'i bilmiyor musun? Yoldadır. Yedi sekiz saatte Mudanya'dasınız.

Hamaldan bu izahatı aldıktan sonra eve avdet ettim, valizimi hazırladım ve ertesi gün alessabah bir arabaya atlayıp rıhtıma indim.

Bir de ne göreyim vapur halatları çözmüş denize açılıyor.

Hemen bir sandala atladım. Aman hemşerim gayret! Beni şu vapura yetiştir, demeye kalmadı elinde mayi, yeşil, kırmızı, bir yığın kâğıt parçaları bulunan mintanlı bir zat arkamdan bağırmağa başladı:

Efendi beladır bilet! Bilet!

Canım vapurda alırım. Ne beis var. Dünyanın bütün kumpanyalarında bu adettir.

Hayır olamaz! Sandalcı çevir! Dön! Vapur yavaş yavaş açılıyor. Ben telaş içinde naçar geri döndük, otuz kuruş istedi, hemen verdim.

Bir mavi kâğıt parçasına kurşun kalemle 30 rakamı koydu, iyice işaretledi, bir de Nilovar yazdı.

Neyse vapura yetiştik. Çımacılar beni ambar eşyası gibi kollarımdan asılıp yukarı aldılar bir Laz taife:

Ha efendim biletini gördü mü?

Hayır! Birinci mevki! Öyle ise ardamdan gel! Birlikte vapurun arka tarafına gittik. Beni dar bir merdivende aşağı indirdi, oldukça loş bir salona girdik he burasıdır, deyip savuştu.

Orada benden evvel gelmiş bir yüzbaşı, bir mülazım bir hoca efendi, bir de sarıklı şalvarlı bir tacir, yanında beş yaşında oğlu, bir de madam vardı.

Bir müddet birbirimize bakıştık. Avrupa'nın şimalî taraflarında seyahat bulunduğu zaman yalnızlık âdeta bir felakettir.

Vapurda olsun şimendiferde olsun on gün burun buruna seyahat etseniz bir İngiliz'in, bir Danimarkalının bir İsveçlinin ağzını açıp da tanımadığı bir kimseye söz söylemek ihtimali yoktur. Hâlbuki biz şarklılar pek munis insanlarız, çabucak dost oluruz, ben de arkadaşlarımı tanımak istiyorum.

Maksadım bir de marifeden ziyade onların ahvalini tetkik etmek idi.

Evvele hoca efendiyi tecrübe ettim.

Efendim uğurlar olsun. Galiba teşrif Bursa'ya?

Evet, niyet öyle.

Muallim misiniz?

Hayır

Hoca yüz vermedi. Kocaman heybesini açmakla meşgul idi. Yanımdaki gazetelere göz gezdirmekten başka çare kalmadı.

Bir aralık hoca efendi yanındaki sepetten bir kırmızı çıkın çıkarıp masanın üstünde koydu. Yolcuların bu faaliyetinden öğle taamına hazırlandıklarını anladım fakat saat henüz dokuz idi. Yolcular birbirleriyle konuşuyorlar.

İnsan denize çıkınca acıkıyor. Benim akşamdan bir şey hazırlatmak aklıma gelmedi; şuradan hemen uyduruverdim. Bunu söyleyen hoca efendi mendilini yaymış sarı kaba kâğıtlara sarılı zeytin, peynir, helva, iki baş kırmızı soğanı önüne koymuştu. Tüccar olan zatın çıkınındaki taam listesi daha mebzul: kuru köfte, pastırma, börek, birkaç da portakal, madam da itinalı falan olacak o da pakete sarılı bir koyun başını bir gazeteden çıkardı. Softa baştanbaşa donandı. Bunlar bana bir gece olası Rusya sefaretinde tertip edilen sofrayı hatırladım.

Anlaşıldı, efendiler kahvaltı edecek. Fakat Allah bilir, gönlüm bu hale bir türlü razı olmuyor birinci mevki yolcularını böyle sefilâne bir mahalle hayatında görmek tahammül olunur şey değil. O sırada kamarot geldi.

Yanıma çağırdım ve yavaşça şikâyette bulundum.

Bu ne sefalettir? Burada yemek vermezler mi?

Yanımda nevalesi olan zevatı gösterdim. Onlar ikinci kamara meğer birinci kamarayla ikinci bir aradaymış, farkları masaların ortasının renginden anlaşılırmış.

Sübhanelle! Bir yaşıma daha girdim.

Kamarota sordum: geç saatte mi çıkarız?

Dört, dört buçuk gibi çıkarız.

Bana Kürit vapuru sekiz saate kadar dediler ya?

Bu Kürit değil, Palana'dır Paşam. Tuhaf şey bana Kürit dediler, memur bilete Nilovar yazdı kamarot, Palana diyor.

Tam biz konuşurken bir kampana sedası salonu çınlattı ve iki dakika geçmeden hal ve tavırlardan vapurun kapatanları ve çarkçıları oldukları anlaşılan bir takım zevat gülüşerek konuşarak salona girdiler ve derhal sofranın etrafına kuruldular.

Daima ecnebi vapurlarıyla seyahat ettiğimden bizim vapurlarda dahi aynı usûl-ı teşrifata riayet edilmekte olduğunu zan ediyordum. Yemek vaktinden bir saat evvel birinci kampana çalar, saat on ikide yemeğe gittiler. Yolcular kaptanın sağına soluna oturur. Kaptan maarife edilir. Vapur müşterileri âdeta kaptanın misafirleridir.

Hâlbuki bizim vapurlarda ecnebi vapurlarında cari olan usûl ve âdeti değil, yalnız çanı almışlar.

Böyle saat 9 buçukta beyleri sofraya başında görünce kapıdan efendiye saatimi göstererek:

Efendim yanılmıyorsam yemek vaktine iki saat var?

Biz böyle erken yeriz, dedi.

Muhaveremizi işiten refikası manidar nazarlarla bakıştılar ve belki züppe biri olduğuma hüküm ettiler. Masanın bir kenarına oturdum ve yolcularını ağırlayan şu kaptan ve refikasının haline ibretle baktım.

Kenarda oturan gemici ağzını pek şapırdatarak yiyor.

Boynuna bir çocuk bohçası kadar beyazlı siyahlı gül rengini almış bir büyük boyun bağı bağlamış, boş oturmamak için bu notları yazmağa başladım yan gözle bana bir iki kere baktı ve sırtarak arkadaşlarına fena jurnal olduk dedi hep gülüştüler. Kadehine loğusa şerbeti renginde bir şey doldurarak isterse bunu da ilave etsin, dedi. Beni hafiyeye zannettiler.

Şimdi lostromo efendi yerinden fırlayıp elimdeki kâğıdı kaparsa yazılarımın kendilerine ait olduğunu görecektir ve hiç şüphe yok beni gemini direğine bağlayıp öldüresiye dövecekler.

Lostromo kabadayı bir şey olacak, idarede birisini dövüp otuz beş gün yattığından bahis etti. Ziyade oturmağa cesaret etmedim. Yazıyı bırakıp güverteye çıktım iki saat sonra kamarot bana da biraz yiyecek verdi. On beş yolcu içinde benden başka birinci mevki bileti alan olmadığı gibi hiç kimse de vapurun lokantasında yemek yemedi. Bana da bu bir ders-i intibah oldu. Bozburun'u döndük solda Anadolu sahilleri görünüyor.

Öğleden iki saat sonra Mudanya'ya muvasalat ettik. Dört vagonlu mini mini bir lokomotif inleye inleye bizi zeytinlikler arasından çekip sürüklemeye başladı.

Yollarda şayan-ı kayd ve eser-i medeniyetten bir nişane yoktu. İki buçuk saat sonra biraz fedakârlık ihtiyarı ve birkaç tünel inşasıyla bu kadar dolambaçlı yollarda lüzûm kalmadan Mudanya ile Bursa arasındaki mesafeyi bir çarıkta kat etmek içten bile değildir Bursa şehri ulu dağların ettiklerine yaslanmış bir yığın toprak halinde göründü. İstasyona indiğimde hava çiseliyordu. Bir kaç gündün beri yağın yağmurlardan istasyonda şehrin müntehasında oldukça kesif bir çamur tabakası hâsıl etmiş, uzaktan insan bu geniş yola asfalt döşenmiş zannediyor. Bililtizam arabaya binmedim, çamurlara bata çıka yürüdüm. Her şeyi yerli yerinde

buldum; Yalnız biraz daha viran şehirlerini gördükten sonra bizim kurtulamadığımız şu baraka hayatını düşününce insan ne kadar müteessir oluyor.

Bütün bu mülahazatıyla giderken gözüme şehrin en mürtefi noktasında Orhan Gazi ile Hazret-i Osman'ın türbeleri ilişti. O sırada akşam ezanları okunuyordu. Bir iki dakika tevakkuf ettim. Ruhum sanki bir an için semaya pervaz etti. Karşımda bu iki mübarek zatın, bu iki müessis devletin hayal-i pervaları birden tecelli etti.

Kulaklarım uğulduyor, gaibden bir sada sanki bana şöyle hitap ediyordu:

Ey Zaire! Bu bastığın toprakları biz alın teri, Türk kanı dökerek aldık, şerefle şanla yaşadık ve size hüsn-i misal olacak her türlü insanlık yollarını gösterdik. Siz ise senelerden beri tevali eden tembelliğiniz, ahlâksızlığınızla bizim ruhumuzu müteazzi edecek ifnayı ihtiyar ettiğiniz. Vatanın birçok yerlerini düşmanın kirli ayaklarına çiğnettiniz. Bu nafaka, bu güftugu, bu fesat ahlâk ile Türklüğe temizlenmeyecek lekeler sürdünüz. Çekil! Çekil! Gelme! O köhne Bizans'ın havasıyla, suyuyla, beslenen mahlûk çekil! Bu “Çekil”ler o kadar sık tekrar etti ki dalgınlıkla karşıdan bir arabanın üzerime gelmekte olduğunu görmemişim, o muttasıl “Çekil!” diye bağıryormuş. Az daha arabanın önü göğsüme dayanacak ve beni hiç şüphesiz çamurlara yuvarlayacaktı. Bursa'yı aylık ziyaretimde Nuriye otelinde kalmıştım. Bu defa bir arkadaşımın tavsiyesi üzerine Madam K'nın oteline gittim. Madam, alekser memleketimize çıplak gelip de iktisap-ı servet eyleyen ve Paruyno tabir edilen takımdan pek fena bir Fransızca söylüyor. Muamelesi kaba, suratı pek çirkin. Bir baş selamı verip içeri girdim. Karşıma bir alacalı tura ile dikildi ve iki elini beline dayadı. İlk söz olarak:

Oda mı istiyorsunuz? Burada gecesini yemekle beraber on iki franktır, dedi.

Kemal-i istigrab ile bu muhtekir kadının yüzüne bir baktım ve cevaben:

Aman madam rica ederim ne söylüyorsunuz?

Ben aynı şerait dâhilinde on franka oturdum bu defa güya kendini haklı göstermek için sayesinde geçindiği memleketi zemmederek; evet burası Berlin kadar bahalı. Bursa'yı siz Avrupa şehirlerine kıyas ediyorsunuz? Burada insan yiyip içecek tedarikinde bile müşkülât çeker. Ben her şeyi İstanbul'dan celp ederim. Aşçım İsviçrelidir. Kış olduğu için size biraz ikram ediyorum! Yazın gelseniz yirmi franktan aşağı katiyen oda vermem dedi. Bir de canınız isterse kaydını ilave edip başını öbür tarafa çevirdi. Bu bayağı, sonradan görme kadının her dakika abus çehresini görmekten ise Bursa'nın en adi bir hanında kalmağı tercih ederek valizimi kapınca hiç bir söz söylemeden sokağa fırladım. Caddeyi takip ile çarşıdan geçtim.

Dükkânların ekserisi kapanmış, yalnız kahveler, bozacı, muhallebici dükkânları açtı. Hükümet dairesinin önünü tanıdım. Orada sol kolda küçük kahvenin önündeki ölü çınar biraz daha ihtiyarlamış, yolun müntehasında sed başında Nuriye Oteli'ni elimle koymuş gibi buldum. Yirmi sene evvel daha eski idi, anlaşılın tamir görmüş. O zaman sahipleri Ermeni idi. Yine içinde Ermeniler vardı. Bana güzel bir oda açtılar, valizi bıraktım; otelin aşağıdaki salonuna inip oturdum.

Sigara dumanları lüle lüle bulutlar teşkil etmişti. Dörder beşer kişiden mürekkep bizim aşiret kurulmuş hayatın fusûl-ı muhtelifesine mensup birçok insanlar rakı içiyordu. Bunlar Bursa'nın hayat-ı ticarisiyle alakadar olan Ermeniler idi. Akşam yemeğinden evvel aperatif alıyorlardı. Yalnız bir şey nazar-ı dikkatimi celp etti. Bundan yirmi sene evvelki Ermenilerle bunların arasında büyük bir fark vardı. O zaman gördüklerimin ekserisi mintanlı yakalıksız idi. Şimdi ise giyimli kuşamlılardı; o zaman Türkçe konuşuyorlardı, şimdi Ermenice söyleşiyorlar, bu iki fark bana bu insanların bir taraftan milliyetlerine olan rabitasını diğer taraftan medeniyete olan istidat ve kabiliyetlerini vazıhen gösteriyordu.

Biraz keyif çattıktan ve biraz işlerine dair müdavele-i efkâr ettikten ve garsonun ihzar ettiği yemeği yedikten sonra odama çıkıp yattım. Ertesi gün alessabah Vali Bey'i ziyaret ettim orada Maarif Müdürü Bey'e müsadif oldum. Kendilerinin delalet-i mihmandarlıklarıyla türbeleri, mektepleri ve yeni tesis edilen bir iki imalathaneyi ziyaret ettim. Orhan ve Osman Gazilerin, Murat Hüdavendigâr ve Çelebi Sultan Muhammed'in mekabir-i mübareklerini ziyaretimizde türbe-yi

mukaddeslerin fukara-yı sabrından bazı kıssanın ellerinde kalmasına çok acıdım. Ez cümle bu millet-i merhumenin banisi olan Orhan ve Osman Gazilerin merakid-i mübareklerinin etrafını gönlüm bir gülistanlık halinde görmek isterdi. Zavallı türbedar efendinin derme çatma uydurduğu çarpık çurpuk parmaklığı görünce içim sızladı.

Mevcudiyetimizi ruh-ı mukaddeslerine medyun olduğumuz bu muhterem vücutların yattıkları mahallin etrafında baldıran otları biterse biz nice felah buluruz?

Orada altı mecrediye aylıklı, yamalı, hırkalı bir türbedar değil bin kuruş maaşlı iki temiz pak memur, üçer yüz kuruş maaşlı iki bahçıvan bulunmalı ve tekmil o civar bir gülistanlık halini almalı.

Filhakika bahçıvana benzer bir adamla bir limonluğu andırır bir yer gördüm ama Allah bilir ya gözüm tutmadı ve o büyük padişahları onlara layık görmedim.

Bursa halkı Tophane tesmiye edilen o mahalle, manzarası güzel olduğu için mesire gibi gidermiş bu da caiz değil, istiklal-i Osmani'yi müsadif olan günde Bursa sancaklarla donanmalı, bütün mektepler, askerler, ahali fevç fevç gelip Sultan Osman'ın yattığı yerin etrafına toplanmalı. Müftü dua okumalı, Vali nutuk irâd etmeli, Hoca beliğ bir lisan ile mevize irâd etmeli, cemaat kemal-i huşu ile dinlemeli.

Mazinin fütuhâtı yâd edildikten sonra hâlin fecaati gösterilmeli, orada herkes musafaha etmeli, bir vâlidenin yetim kalan evlatları gibi birbirine sarılmalı, bir diğerini daha ziyade sevmek lüzûmunu his etmeli, o gece camilerde sabahlara kadar herkes taat-i Huda ile meşgul olmalı, günahlarına tövbe etmeli ve millet için, vatan için, Türklük için çalışmağa ahd ü peyman etmeli, içtimaatı men eden devr-i Hamdi'de bu mümkün değildi fakat şimdi?

Müdür Bey bana mektepleri de gösterdi cemaat mektepleri içinde en çok Rumlarınkini beğendim. Mektebin mevki güzel, vâsi bir bahçesi var, dirayetli ve faal bir de müdürleri var. Binanın bir tarafı erkek bir tarafı kız çocuklara tahsis edilmiş hepsinin üstleri başları temiz, saçları taranmış idi.

Ermeni Mektebi'nin dershanelerini karanlık hale hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarından mektebi biraz ihmal olunmuş, gördüm, çocuklarda taranmış bir baş yoktu. Çoğunun elleri mürekkep içindeydi. Kızlar şubesinde teessüfüm bir kat daha arttı. Çocukların vaziyet ve oturuşlarına hiç ehemmiyet verilmemiş, tabii terbiye-yi bedeniye dersinin mekteplerince meçhulât-ı riyaiziyeden olduğunu söylemek zaidir.

Musevilerin alyans mektebi acınacak bir halde idi. Mektebin idaresi çalışkan ve gayur bir aileye tevdi edilmiş. Yokluk içinde uğraştıkları görülüyor.

Maatteessüf bu mektepte hıfz-ı sıhatten pek az nasip eder olmuş idi. Çocukların Fransızcaları pek kutlu Türkçeleri ise bilakis gayet fena hatta hiç mertebesinde idi.

Zaten lisansımız sâir cemaat mekteplerinde dahi maatteessüf aynı derecede ihmale uğramış bundan böyle de hem bizim hem kendilerinin mutazarrır olacakları tabiidir.

Bizim maarif mekteplerine gelince filhakika bana itibarıyla Bursa için beis-i şeref olacak bir sultaniye mektebi mevcut, fakat o kadar memleketin maarifinin ruhunu darümuallimin ile iptidailer teşkil eder. Nesl-i âtiyi bu müesseseler ihya edecektir.

Bütün bunlar o iptidailere ve o iptidailer de mürebbi olacak muallim namzetlerine matuf olmalı. Bunları arzu ettiğim halde bulmadım. Tabii bu sözlerimle o binalar altında ömrünü terbiye-yi etfale hasreden gayretli muallimlerin kalbini kırmak istemem. Maksadım çok himmet lazım olduğunu anlatmaktır. Hatta henüz temelleri atılmış olan yeni iptidaiyenin de iyi bir şey olamayacağını alakadar olanlarına istikrahen söylemek isterim.

Biz mektep değil, çocuk hapishanesi yapıyoruz. Mürebbi değil, gardiyan yetiştiriyoruz.

Bursa'da ziyaret ettiğimiz imalathanenin müessislerini bu hayırlı teşebbüslerinden dolayı tebrik ederim. Bursa'da muntazam yollar yapılır, yeni usûlde

mektepler tesis edilir, maarif ve sanayi terakki ederse hiç şüphe etmem ki beş on sene içerisinde orası bir Avrupa şehri kadar iktisap-ı memuriyet eyler ve ceman sekiz yüz elli mahalle kahvesinde boş oturan kimselere de iş bulunarak bu yerlerin kapıları kapanarak üzerine şu levha taalluk edilir:

Bursa Ahalisi'nin eski durağı

Rusya yolunda

Odissia Vapuru Haziran 328

Sabahın zevalî saat onunda vapur kalkacağına alamet olan kalın sesli düdüğünü üç defa öttürdü.

Vinç iskeleyi yukarı aldı. Gürültüsüz palamarlar çözüldü. İki römorkör bir yarım ada gibi rıhtıma yaslanmış olan o koca cismi yukarı çekmeğe başladı.

İstikamet-i matlubayı verdikten sonra ayrıldılar.

Vapurumuz Karadeniz'e doğru yol aldı. Cihanda bir misli daha bulunmayan Boğaziçi kıyılarını bir müddet güverteden seyrettim. Frenkler dürbünlerini ellerinden bir dakika bırakmıyor, kâh balta limanı koyuna, kâh bağ sırtlarına tevcih ediyorlar. Onlar da bu manzaranın karşısında hayran kalıyorlardı. Bir saat sonra boğazdan çıktık. Şimdi karşımızda ucu bucağı görünmeyen Karadeniz var. Sahiller yavaş yavaş gözden kaybolmaya başladı. Birçokları gibi bende salona girdim.

Vaporda çok yolcu yoktu, dört beş Rus ailesi, iki İngiliz, bir de Romanyalı. Ben salona girdiğimde herkes konuşuyordu. Bir genç Rus kadını ile görüşmekte olan Romanyalının biraz ötesine oturdum. İstanbul'dan bahsediyorlardı. Fransızca konuştuklarından hep söylediklerini anlıyordum. Kadın pek hararetli anlatıyordu. Kocasıyla İstanbul'da iki ay kalmışlar. Bir kaç Türk ailesi tanışmışlar.

Şehrimizi o kadar beğenmiş ki kocasının işleri olmasa iki ay daha temdid-i ikamet etmek istermiş. Benim kulak misafiri olduğumun farkına varınca teklifsizce: tabii mösyö siz Türksünüz değil mi? dedi. Evet, madam Rusya'ya mı gidiyorsunuz?

Evet, madam, ticaret için mi hayır, tetkik ve tettebbu için. O halde gazetecisiniz. Pek gazeteci diyemem fakat küçük bir risalenin muharririyim. Öyle ise size müfit olabilecek mi zannediyorum. Ben Moskova darülfünunu mezunlarındım kocamla tahsili birlikte ikmal ettik, sonra sizi onunla da görüştürürüm Rusya hakkında o da pek çok malumat verebilir. Fakat bir şartla sizde bizim İstanbul'da görüp anlayamadığımız şeyleri izah ederseniz. Gözlerinden ateş-i zekâ parıldayan bu genç Rus kadının serbestçe hiç tanımadığı bir Türk'le hemen ahbab oluşunu pek tabii gördüm. Zaten ben de görüşmek için bir vesile arayacaktım. Vapur yolculuğunda hamdolsun takdim olunmak külfeti yoktur.

Üsküdar vapurunda yiğitlerini ayda bir defa gören bazı hanımların keyif sürmeleri hatta mahrem olmaları bu kaideye riayetkâr olduklarını göstermek için olsa gerektir.

Madam dirseklerini masaya dayadı ve bana buyurunuz sorunuz, neler bilmek istiyorsunuz? dedi. Her şeyden evvel madamın bizim hakkımızdaki fikrini anlamak için kendisine: evvela ben size arz-ı hizmet etmek isterim, İstanbul'u nasıl buldunuz? Neler gördünüz? Nereleri gezdiniz? Hangi aileleri tanıdınız? Merak edip anlamadığınız ne gibi şeylerdir, dedim.

Bilmem hissiyatımı doğru ve söylemekle canınızı sıkacak mıyım fakat olabilir ki bize garip görünen şeyler sizin nazarınızda pek tabiidir, diye bir küçük mukaddime yaptıktan sonra dedi ki: Piyer Loti'yi, Klod Ferar'ı daha birkaç edip ve romancının eserlerini okuduktan sonra İstanbul'a gitmek istemelerini, kafesli odaların çarşafı kadınlarını görmek hususuyla Kasımpaşa'ya gidip Canan, Melek ya da, Zahide Hanımlardan birine rast gelmek, Eyüp'ü, Üsküdar'ın perşembe tekyesini ziyaret etmek bende yenilmez bir arzu, önüne geçilmez bir iştihak uyandırmıştı.

Zevcemle her sene Nis'e gidiyorduk bu defa benim ısrarım üzerine İstanbul'a geldik Boğaziçi'ni, Kâğıthane'yi, Göksu'yu, Büyükkada'yı o kadar beğendim ki kendi kendime Türkler bu belde-yi latifenin karşısında mutlak şair doğar dedim. Fakat İstanbul ve Üsküdar'ın hâli, manzarası hiç hoşuma gitmedi, o dar ve kirli sokaklar, o tahta parçasından evler hiç birinde bir stil yok. Ya o

kahvehaneler, efendim Sultanahmet'ten, Beyazıt'ten hangi saatte geçtik ise hep o meydanları adamlarla dolu gördük. Hatta kocamla o küçük hasır iskemlelerden birine biz de oturduk ve bir kahve ısmarladık. Az çok şekil ve kıyafeti birbirine benzeyen o adamların hiç birinin gözlerinde bir eser-i hayat görünmüyordu. Bir kısmı dalgın, bi-hareket nargilesini çekiyor, bir kısmı yuvarlak fincanlara gözlerini süzerek kahvesini iştihali içiyor, hemen hepsinin elinde sigara vardı. İçlerinde zabite benzer adamlar da gördük. Yangın günü Galata Kulesi'ne çıktık. Dürbünle göklere yükselen dumanları seyrettik. Aman ne acıklı manzara idi. Rusya'da tahta ev yapmak katiyen men edilmiştir. Hatta sayfiyelerde bahçe ortasındaki köşklere bile müşkülâtle izin verirler. Bu yangınlar size bir ders-i ibret olmuyor mu? Kadın birdenbire tebdil-i devr etti, evet, anlamadığım şeyler var, demiştim.

Kadınlarınızı kimseye göstermek istemiyorsunuz, elbiselerinin üstüne bir ikinci çarşafı geçiriyorsunuz yüzlerini, gözlerini hatta ağızlarını kapıyorsunuz ve bu garip kıyafetle sokağa çıkarıyorsunuz. İstanbul'da tanımak bahtiyarlığına nail olduğum Nezihe Hanım bana anlattı ki Kuran yüzünü açmağa müsaade ediyormuş fakat sizin kıskançlığınız mani oluyormuş bir şey daha nazar-ı dikkatimi celp etti. Bonmarşe'de, Pıkmalyon'da hatta çarşı içinde tesadüf ettiğim Türk hanımları hem yüzünü açıyor, hem alış veriş ediyorlardı. Vapurların arkasında küçücük bir bölmeye üst üste yığıldığınız bu zavallıların yanında bir kaç kere oturdum, ihtiyarların ve yüzlerine bakılmayacak kadar çirkinlerin peçeleri açıktı. Doğrusu bu şekil tesettürünüzden hiç bir şey anlamadım. Yabancılaşma takiyesi! Madam bu sırada elleri ile yüzünü kapadı. Oh! Aman yarabbi bir iki gece o manzarayı düşündükçe uykularım kaçtı.

Seyretmek için bir meci diye verdik. Sıçraya sıçraya kan tere batan ve hırıltıdan başka bir sesi çıkmayan dervişlerin hali! Burada madamın sözü kestim. Fakat affedersiniz madam bu bir ibadettir!

O halde seyircilerden neden bir meci diye alıyorlar ve bu gibi şeyleri ecnebilerin seyretmesi sizin hakkınızda pek fena bir fikir hâsıl ettiriyor, bilir misiniz ki bütün İstanbul'u ziyaret edenlerce perşembe gecesi maruftur.

Her halde ibadet de olsa iyi bir ticaret değil, dedi. İrfan Bey'in haremi Behice Hanım'ı Tarabya'da tanıdım, halinden pek şikâyet ediyordu ve müsaadenizle burada o hanımın sözlerini aynen tekrar edeceğim. Bana dedi ki bilmezsiniz madam, bu erkeklerden çektiğimizi tasavvur edemezsiniz yalnız kendi kadınlarını değil kendilerine ait olmayanları da kıskanırlar. Zevciyle kardeşiyle giden namuslu bir kadına söz atmak hatta arkaları sıra takip edip sarkıntılık etmek bizde vukuat-ı tabiyedendir.

Temiz bir lokantada yemek yemek tepebaşı ve taksim bahçesi gibi aile gezintilerine mahsus olan yerlere gitmek, zevciyle, kardeşiyle yüzü kapalı olduğu halde bile tiyatroya gitmek katiyen memnudur. Türk kadınlarının nasıl gezdiğini size kısaca tarif edeyim: ağaç, çiçek ve yapraktan eser bulunmayan kırlarda bazı alçakların tecavüzat-ı pervanesine maruz kalmak şartıyla avare avare dolaşmaya müsaade vardır. İşte kadınların gezip eğlenmesi bundan ibarettir.

Behice Hanım'a sordum. Ya hürriyet! Madam sizin şerait-i ictimaiyenizi hiç değiştirmede mi? Acı acı güldü: Hürriyeti beyler kendileri için aldılar, dedi. Madamın bu hararetili muhaveresi beni çok müteessir etti. Bu sırada yemek kampanası çaldığından hep birlikte salona girdik.

İstanbul'dan hareketimizden otuz saat sonra Odissia şehrinin sahilleri görüldü. Herkesin yüzünde alâim-i meserret belirdi. Yolcular arasında vâlidesine, nişanlısına kardeşine kavuşacaklar vardı. Herkes güvertede idi. darülfünun mezunu Madam Balin yanıma geldi. Akşamki sözünüzü unutmadınız ya, yarın Bolşevik Sarayı'nda pederimin sayesinde akşam yemeğine davetlisiniz. Orada sade bir hafta kalsanız size her tarafını gezdirirdik; fakat dört gün pek azdır.

Bu sırada vapur yine kalın düdüğünü çaldı Mösyö Balin koşarak geldi elimi sıktı madam söyledi değil mi? Yarın akşam bekliyoruz, dedi. İki de veda edip ayrıldılar. Limana girdik. Şimdi artık mendiller sallanıyor, selamlar taati ediliyordu rıhtımda jandarma kara elli kumandanın tehdit ettiği bir mahalde çoluk çocuk sabırsızlıkla kaynaşıyor. Herkes bir an evvel vâlidesine, kardeşine, nişanlısına kavuşmak istiyor. Fakat ne mümkün! Polis, jandarma ikmal-i vazife etmeden

yolcuların hüviyeti, sicili tahkik olunmadan parmaklıktan başını uzatmak kimin ne haddi?

Rıhtıma yanaştık. Kordonlu, çizmeli, sert bakışlı asker tavırlı dört beş kişi vapura girdi. Bizi ifade-yi evveliyesi alınacak maznunlar gibi karşılarına dizdiler. Her yolcunun evvela ismi okunuyor sonra sualler başlıyor. Defterlere kaydediliyor. Kırmızı mavi koca mühürler damgalar basılıyor. Bu muamele epey sürüyor. Tam kırk beş dakika ayakta dikildim, sabrım tükendi ismim okununca fırladım.

Selim Sırrı Bey? dedi, Nasılsınız?

Fransızca cevap verdim: Ben iyiyim.

Fena ve kaba bir Fransızca ile nereye gidiyorsunuz?

Niçin Rusya tarikini ihtiyar ettiniz?

Görmek, tetebbu etmek için.

Orada sade kaç gün oturacaksınız? Nerede kalacaksınız. Sonra nereye gideceksiniz?

Fena halde sıkıldım. Acaba beni anarşist mi zan ettiler? Sonra düşündüm, hak verdim. İki sene mukaddem fazla hamiyetperver birtakım gençlerinin aptalca vaki olan teşebbüslerinden fena halde kuşkulanan Rusya hükümetinin beni ters yüz iade etmeyişine şaşım. Fakat istintakın uzadığını görünce birdenbire sefirin tavsiyesini hatırladım yolda kaza, belaya uğramamak için Rusya Sefareti'nden hareketimden evvel bir tavsiyename almayı düşünmüştüm. Hemen kâğıdı polis komiserine tutuşturdum. Dudaklarını oynatarak okudu. Arkadaşlarına gösterdi kafa kafaya verip bir şeyler konuştular. Bana da buyurunuz dedi. Pasaportumla tavsiyenameyi iade etti. Allah bilir âdetta korktum. Güverteye çıkıp geniş bir nefes aldım, valizlerimi kaptım. Herkes ile beraber rıhtımdan vapura uzatılan iskeleden inmeğe başladım. Bu sefer yine demir bir pençe göğsüme dayandı kırmızı kordonlu bir jandarma: pasaport! dedi.

Suphanallah! Ben kurtulduk diye sevinirken yeniden bir yoklama daha. Neyse bu o kadar çok sormadı. Defterdeki kuyûdat ile gözümü, kaşımı, eşkâlimi karşılaştırdı. Kafasını salladı, geç dedi. Salona girdik Avrupa'ya seyahat eden gençler Rusya'yı görmemişlerse bizim Galata ve İstanbul salon memurlarının cidden nazik ve terbiyeli olduklarına itimat etsinler. Efendim Asya Mirza tesellüm ediyormuş. Neyim var, neyim yoksa tel tel ettiler. Esvaplarımı, çamaşırlarımı, dizim dizim dizdiler, perşembe pazarında müşteri kaçırmış seyyar basmacılar gibi ellerim böğrümde eşyalarımın bakakaldım. Günahı vebali boynuna Rusyalı bir dostum uğradığım sıkıntıları kendisine nakil ettiğim zaman kahkahalarla güldü. Bütün bu zahmetlerin mukabili üç ruble! Olduğunu söyledi. Nasıl! Onaylamak istemedim. Rusya'da rüşvet! dedim. O da başını sallayarak evet Rusya'da rüşvet dedi. Eşyalarımı tekrar çantalarımın istif ettim. Her valize bir hafta yapıştırdılar, az daha unuttuyordum.

Onlar da polis kadar bir ehemmiyetle pasaportumu nazar-ı tetkikten geçirdikten sonra beni şehre salıyordular. Avrupa'da bir kaç defa seyahat etmekle beraber ancak gördüğüm bu Rus şehrinin acemisi olduğum şaşkın bakışlarımdan belli idi. etrafımı hemen gözü açık simsarlar aldı. Bunlar her milletin dilinden söyleyen Yahudiler idi. Kimi otelleri, pansiyonları tavsiye ediyor. Kimi gezilecek, görülecek mahalleri tadat ediyordu. Biri valizime yapışmış çıkıstırıyordu. Hepsine birden toptan cevap verdim:

Gideceğim yeri ben biliyorum, tercümana, delile ihtiyâcım yok, dedim. Şiddetle yürüyüp gümrüğün geniş kapısından çıktım. İstanbul'dan ayrılırken Rusya'da yaşamış bir arkadaşım Odissia'ye çıkınca bir arabaya biner arabacıya da "Bolşevi Moskva ıska" dersiniz o sizi şehrin en müstesna caddelerinin birinde gayet mükellef bir otele isal eder. Sahibi bir dededir. İstanbul'dan geldiğinizi söylerseniz çok izaz eder demişti. Otelin ismini söylemeye vakit kalmadı. Arabacıların hepsi bir ağızdan "Baden! Baden!" diye bağrıışmağa başladılar.

Hâlâ otelin ismini söyleyemedim. Yine her taraftan Rusça sesler yükseldi. Tabii ne dediklerini anlamıyordum ama birinin iki rubleye, diğerinin daha ucuz götürmek istediği karine ile belli oluyordu. Ben mesafe'nin ne kadar süreceğini

bilmediğim halde bir ruble teklif ettim (bir ruble 12 kuruş) pazarlık uydu anladım. Şişman bir adamın güç sığabileceği faytondan bozma arabası olan arabacı da kendine göre iğrenç yüzlü nobran bakışlı biriydi. Fakat hayvana bayıldım. Bir aylık ateşi var, ceylan gibi. O ne süratli gidişti, otomobilleri geçiyorduk.

O kılıksız haliyle o kötü abraya bu kahraman canlı beygiri bir türlü yakıştıramıyordum. Giderken dikkat ettim arabacı ara sıra hayvanın suratını tezyit için elindeki terbiyelerin sapını çevirip avucuyla vuruyor bu merakı hal için misafirliğim esnasında Madam Balin'e sordum ve bana şu izahatı verdi. Bilirsiniz ki Rusya bir çiftçi memleketidir. Her köylünün behemehal bir beygiri, bir kaç öküzü vardır. Köylü umumiyetle cahil olduğu gibi buna birde sarhoşluk inzimam ederse tabii merhamet onun kalbinden silinir. Haddinden fazla yüklediği arabasını çekemeyen beygirine münfail olup öldürünceye kadar kırbaç atan, hatta bununla da kanaat etmeyip eline geçirdiği demirle vura vura hayvanını telef eden pek çok kimseler vardır. Hükümet bu mezalimin önüne geçmek için alelumum arabacılara kamçı istimalini men etmiştir. Bir kaç senedir bunun çok faydası görüldü.

Filhakika dikkat ettim. Rusya'da en kibar prenslerin arabacısından en adi yük arabacısına kadar hiçbir ferdin elinde kırbaç görmedim. Her iki şeyden bir ders intibah almak isteyen müfekkiremde şahidi bulunduğum iki mühim vakıa birden tecelli etti. Bunlardan beri yağmurlu bir günde bir akşam üzere Karaca Ahmet Mezarlığı yolunda müsadif olduğum güç yüklü bir manda arabası idi. tekerlekler balçığa gömülmüş. Arabacı ucu çivili değneği batıra batıra hayvan yaratılmaktan başka taksiratı olmayan zavallı mandaların sırtında ehemmiyetli bir yara açmıştı. O muttasıl hem sövüyor, hem kanları akmakta olan yaraya demir çivi uyuyordu. Ara sıra kalın değneğin sapı ile hayvanların başına şiddetli darbeler indiriyor, bazen elindeki zincir ile gözleri hizasına çarpıyordu. Bu âlem-i manzarayı görmemek için koşarak uzaklaştım. Arabacı muttasıl dinine imanına sövüyor, eviriyor, batırıyordu.

Bir defa da Gazihane yokuşundan çıkıyordum. Tek beygir koşulu bir arabaya, pek hatırımda kalmadı, galiba on çuval maden kömürü yüklemişlerdi. Yokuşun ortasında beygirin tab ü tüvanı kesilmiş, muvazenesini kaybetmemek için ayaklarını dört tarafa açmış duruyor. Arabacı kart bir ses ile boğazını kazıyarak

çıkardığı korkunç bir sade “deh... ye... ha” diye hem nara atıyor hem de kalın sopa ile öldüresiye dövüyordu. Orada tahammülümü taşırdı. Günah değil mi, ne o kadar vuruyorsunuz? diye muaheze etmek istedim gayet dürüst bir cevap verdi: Parasını sen mi verdin? İstersem gebertirim, dedi. Şimdi düşündüm acaba Şehremaneti bizim memlekette kırbaçı yasak etse ne olur, dedim Birdenbire araba zınk dedi durdu. Arabacı kirli başını açtı bir işaret yaptı ve yine yollandı. Rusya’da âdet imiş her mahal-i mukaddesin önünden geçerken arabacılar başını açıp derhal salibî işareti yapıyorlar yalnız arabacılar değil herkes, bütün ahali. Ne kadarda çok mahal-i mukaddes var. Her adım başında bir kandil yanıyor. Otele gidinceye kadar üç mevkinin önünde durdu, ıstavrus çıkardı. Tahta kaldırmalı geniş bir caddenin sol tarafında büyük bir binanın önünde durduk. Masna methalinin üstünde büyük yazı ile “Balşoy Moskova yaksa” yazısını okudum arabacıya rubleyi verdim. Ters ters yüzüme baktı. Rusça bağırıp çağırmağa başladı. “Dovrupel, Dovrupel” iki ruble iki ruble diyordu. Biz Avrupa’da pazarlık yok derken pazarlığın hilafına da para istiyorlar. Nihayet iş uzadı yolun ortasında bir heykel-i istibdat gibi duran polise müracaat ettim. Fransızca derdimi anlatmağa çalıştım. Ne mümkün herif âdeta beni tersledi. Neyse otelin kapıcısı imdadıma yetişti. Rubleyi güç bela kabul ettirdi. Mamafih bizim arabacılar gibi onların da arabasının içinde resmen tarifeleri var ama o tarife adamına göre, asansöre atlayıp odama çıktım. Vakit geç olduğundan bu akşam oturup dostlarımın mektuplarını yazdım şimdi şu satırları yazarken karşıdaki parkta mızıka çalıyor, elektrik diasıyla her tarafı nur içinde olan caddelerde akın akın insanlar geçiyor. Herkes istediği gibi gülüp eğleniyor.

Kahraman Paşa

Yedi sekiz sene oluyor, bir cuma, mızıkalı önde askerler selamlığa gitmek üzere köprüden takım takım geçiyorlardı. Ben de kenardaki demir parmaklıklara dayanmış bu Osmanlı askerlerini, bu vatan müdafilerini temaşa ediyordum. İstanbul cihetinden süvariler geliyor, Ertuğrul alayının hayvanları yardalı borulardan ibaret olan mızıkanın ahenk-i latifine sanki ayak uydurmuş gibiydi. Askerin önünde sakalına çokça kır düşmüş sırt turlu keskin bakışlı mütenasip, yakışıklı, yaşının ferah ferah altmışı doldurmuş olmasına rağmen değerliğini muhafaza etmiş göğsü nişanla dolu bir paşa gidiyor, emrindeki süvarileri bir maharet-i ciddiyane ile idare ediyordu.

Tam köprünün ortasına geldikleri sırada o esnada tesadüfen köprünün altından geçen bir çetenin tiz ve keskin düdüğü Paşa'nın hayvanını örgüttü. At birden şahlandı, çifteler savurdu, olduğu yerde bir kaç defa çevrildi. Şimdi gelen geçen durdu kemal-i tehalükle bir felaketin vukuuna intizar ediyordu. Bu hâl iki üç dakika devam etti. Paşa hiç fütur getirmede, talaş etmedi. Mütemadiyen bir eliyle hayvanının yelesini okşuyor, bacaklarıyla beli ile bazı hareketler yapıyordu. Hayvan biraz sükûnet buldu. O behren asabisi geçti, fakat tepeden tırnağa bembeyaz oldu, köpükler içinde kaldı. Orada herkes benimle beraber Paşa'nın biniciliğine hayran oldu.

Bir gün bu vakayı münasebet-i kadimim olan erkân-ı harbi sınıfına mensup bir paşaya naklettim. O, dedi o meşhurdur. Ona Kahraman Paşa derler hem yalnız binicilikte değil pehlivanlıkta, kılıç kullanmakta da birincilerdendir. Bundan kırk sene mukaddem Mekteb-i Harbiye'de tek kollu Pıçını namında İtalyan bir muallim vardı. Ekseriye iki kişiyle bir anda mübareze eder ve ikisine dayağı atardı. Fakat Kahraman'la çarpıştıkları zaman herifin burnundan şakaklarından zırıl zırıl ter akardı.

Geçen hafta büyük dereye gitmek üzere Boğaziçi vapuruna bindim. Salona girdiğim zaman vaktiyle İzmir'de hizmet-i refakatinde bulunduğum Haluk Paşa'yı Kahraman Paşa ile yan yana görünce sevindim. Şimdi sırmalı esvapları, mahmuzlu çizmeleri yoktu, sakalı iyice ağarmış, çehresine daha bir nûraniyet gelmişti. Yine dimdik, yine zinde idi. Kim görse onun eski bir asker olduğunu keşfetmekte güçlük çekmezdi. Haluk Paşa meğer onun refiki imiş kemal-i tehalükle koşup Haluk Paşa'nın elini öptüm. O da beni öptü ve Kahraman Paşa'ya dönerek tanımaz mısın Karadağ muharebesinde hassa-i müşire Rauf Paşa refakatinde iken şehit olan Miralay Uzun Yusuf'un oğlu dedi. Kahraman Paşa dikkatli dikkatli yüzüme baktı sanki o dakikada dimağında teressüm eden babamın çehresi ile benim eşkâl-i vücuhum arasında bir münasebet buldu ve nasıl tanımam Yusuf'u bilmez miyim? Allah rahmet eylesin dedi ve gözleri yaşardı ve içini çekerek ah şu Karadağ neler yemedi... Ve bana tevcih-i hitap ile:

Siz neyle meşgulsünüz? Dedi.

Terbiye-yi bedeniye ile efendim.

Ala! Tam benim kafada, bizde vaktiyle bu işlerin ricali eden tabii o zaman şimdiki fenni ve terbiyevî usûller yoktu. Biz amelî bir surette çalışır, idman ederdik. (Haluk Paşa'nın dizine vurarak): Söyle Haluk bizim Gülhane görüşleri nasıldı?

Allah ü âlem, iki saat, iki buçuk saat gık demeden görüşürdük. Hem ne iddialı görüşler mühendishanelilerle taraf taraf olurduk. Ekseri görüşlerde maraza (muarede) çıkardı. Ondan sonra yirmi otuz kişi birbirine girer, kafa göz yarılır bin müşkülâtle ayırırlardı. Galip Paşa mektep müdüriyetine tayin edildikten sonra görüşleri yasak etti. Fakat bir gün gayet tuhaf bir vaka oldu. Sultan Aziz cennetmekân huzur-ı imtihanlarında talebe'nin cenklik hünelerini, kılıç mübarezelerini seyir ettikten sonra Galip Paşa'ya bunların içinde pehlivan yok mu? İki kişi intibah ettiğinizde güreş tutsunlar diye ferman buyurur. Paşa talaş içinde koşarak yanımıza geldi ve bana adeta çocuk gibi yalvarmağa başladı, aman evladım her ne olursa senden olur, beni utandırma, padişah efendimiz irade etti, görüşe çabuk bir adım gönderip esvabını getirt, dedi.

O gün huzurda tam iki saat güreştik ve beraber kaldık. Hazret-i Padişah bize on beşer lira ihsan etti. İşte oğlum görüyorsun ya ben yetmiş yaşında adamım bu günkü diriliğimi o zamanın adamlarına medyunum. Bak Haluk Paşa'ya o bizim gibi uğraşmazdı. Mektepte iken bir köşeye çekilir cebir meselesi hallederdi, iyi de satranç oynardı. Şimdi bu halime ben yine iki saat yol yürümek lazım gelse hop! der kalkarım ve Haluk Paşa'ya bakarak: ne dersin paşam? dedi Haluk Paşa mütevekkilane bir ada ile başını salladı:

Beni geç gözüm, dedi

Hüsne Hanım oğluna kız arıyor?

Evkaf Nezareti Kalemi Müdürlüğü'nden Mutekaid Aşir Efendi'in haremi Hüsne Hanım ikidir İstanbul kazan, o kepçe kapı kapı kız arıyor ve bir türlü gönlünce oğlunun dengine rast gelmiyordu. Bütün komşularına her gün "elimi sallasam ellisi" dediği halde bu elliden bir tanesini olsun gözü tutmuyordu. Oğlu kara gözlü kara

kaşlı tombulca olsun ve birazda yazıp okuması bulunsun, diyordu. Hâlbuki Hüsne Hanım evladını kolundan tutup meydana çıkaracak hatta cep harçlığını verecek bir kız arıyordu. Üsküdar'da Çinili Hamamı'nda mukim Tophane Veznedarı Süleyman Şevket Efendi'nin torunu hakkında komşuları Saraylı Hanım şahadette bulunmuş kaşını, gözünü, ud çalışını pek sena etmişti.

Onlar da iç güveysi arıyorlarmış. Süleyman Şevket Efendi kızımızı hoş tutsun da kolunu sallaya sallaya gelip gitsin, diyormuş. Buna Hüsne Hanım'ın akli pek yatmıştı.

Sabahleyin emektar siyahî Sadakat'i birlikte alıp Boğaziçi'nden köprüye indiler. Üsküdar'a (alaturka) beşe çeyrek kala vapuruna dar yetiştiler.

Beşiktaş Üsküdar seferini icra eden vapur hareket etmek için uzun uzun düdük çalıyordu. Hüsne Hanım adımlarını saklaştırdı. Hamdiye sen de adımını tez at, diye seslendi. Gişenin önüne geldi. Çarşafının eteğini kaldırdı, bilinmez neresine sakladığı keseyi pek müşkülât ile çıkardı ve biletçiye:

Üç tane kadın diyerek mecidiyeyi fırlattı. Biletçi mecidiyenin üst tarafını ve biletleri hanımın avucuna tutuşturdu. Hüsne Hanım paranın bir türlü hesabını bulamadı. İlahi herif aldattın ise gör evvel! diye mırıldanarak yürüdü.

İskele memuru bir taraftan: Hanımlar yürüyelim, vapur kalkıyor! diye bağıyor diğer taraftan acelesinden muttasıl düdük öttüren kaptana: Gelen var yahu! Gelen var, diyordu. Hüsne Hanım'ı kızını, Hamdiye'yi iyice müşkülâtla vapura aldılar. Kadınlar tarafı hıncahınc dolmuştu. Hatta birkaç hanım da ayakta idi. Hüsne Hanım şöylece etrafına bir göz gezdirdi, nihayet bir kanepede iki madamla iki hanımın biraz yağınca oturduklarını görerek yanlarına kadar gitti: "kuzum madamlar, şöyle biraz sıkışın da ben de yerleşeyim, ayakta duracak halim yok." dedi. Hanımlar lisân-ı hal ile böyle şişman bir kadını istiap edecek yer olmadığını anlatmak istedilerdi de Hüsne Hanım buna ehemmiyet bile vermedi. Hanımların kucağına oturmak suretiyle bir kanepeye çöktü, peçesini kaldırdı, mendili ile yüzünü güzelce sildi.

Birkaç kere göz gezdirerek def-i merak ettikten sonra pek ziyade ezilip büzülen hanımlara: galiba sizi biraz rahatsız ettim, dedi. Sağ tarafta elindeki İkdam gazetesine göz gezdiren gözlüklü bir hanımefendi zoraki bir nezaketle: Estağfurullah efendim! Siz de rahatsız oldunuz, dedi.

Sardalye gibi üst üste istif edilmiş olan ve kadın yaratılmış olmaktan başka taksiratı olmayan cins-i latifin ara sıra yükselen avaza-yı iştikâsından memnunmuş gibi biraz ötede sırtarak koflu dişlerini gösteren kamarotu madamlardan biri yanına çağırıldı. Avucuna bir şey sıkıştırdı. Kulağına Rumca daha bir şeyler mırıldanarak yerini değiştirdi. Hüsne Hanım iyice yerleşti. Hamdiye'yi de yancağızına aldı ve madama hitaben: Hay Allah razı olsun, oh! Şöyle biraz geniş nefes alayım, dedi. Sigarasını tellendirdi. Bir iki nefes çekti. Şimdi yanındaki hanımların hüviyetini tanımak ihtiyâcı ile yüreği çarpıyordu. Hele sol taraftaki genci pek gözü tutmuştu tam oğlumun aradığı tombalacık yumuk gözlü fındık kurdu gibi, acaba kimin nesidir? diyordu. Nihayet dayanamadı ve gözlüklü hanıma:

Küçük hanım hemşireniz mi? dedi.

Hayır, efendim kızım!

Maşallah güzel taze, kocada mı?

Henüz daha kısmeti çıkmadı.

Allah helal süt emmişe rast getirse ah!

Nerede şimdiki kocalar hep kendini besletecek yer arıyorlar. Bizim zamanımızda delikanlıların cepleri cık cık lira dolu idi. benimde bir oğlum var henüz erken, her kimin varsa Allah bağışlasın. Şimdi yirmi dördüne bastı. Beşiktaş rüştiyesini bitirdikten sonra babacığı yanına, kendi kalemine aldı. İki senedir beraber gidip geliyorlar. Çok çabuk maaşa geçti. Ayda on beyaz mecediye alıyor. Ah, dünya gözüyle bir baş göz edebilsem. Kapı kapı geziyordum. Şimdiki tazeleri bir türlü gözüm tutmuyor, hepsi fıkır fıkır oynuyor. Geçen gün sultan tepesinde bir miralayın kızını sağlık verdiler. Kirli çıkındır, oğlun iç güveysi giderse rahat eder, dediler.

Kalktım Boğazkesen gibi yerden ta Sultan Tepesi'ne gittim. O yokuşlara bayıyla bayıla, tıkana tıkana tırmandım, bilmediğim tanımadığım yerler. Sora sora nihayet buldum.

Keşke bulmaz ola idim. kapıyı bir bücür kız açtı. Buyurun dedi. Bizi resimlerle dolu bir odaya aldı kızım Hamdiye ile birbirimize bakıştık. O ne tertipsiz oda idi, kanepeleri koltukları sıra ile kenarlara dizmek yerine hepsini odanın ortasına toplamışlar.

Bir de içeri gözü tazelikte kalmış, açık başlı beyaz saçlı bir hanım girdi. Kızım anası imiş. Dostlar! Müslümanlık da kimselerde kalmamış adeta efendim bir kokona bir de biraz sonra saçını tepesine topuz yapmış belini korsa mıdır, ne cenderedir, onunla sımsıkı tambura gibi sıkılmış, acayip kıyafetli bir küçük hanım içeri girip bir temenni ederek karışımıza geçip oturmaz mı? Bir çene, bir çene, bülbül her lakırdıya karışıyor muttasıl da gülüyordu. Annesi güya kızını medhetmek istedi bir evlat efendim babası üstüne titrer. Bağlarbaşı'nda Amerikan mektebinde okuttu. Ne fayda onun dilinden biz anlamıyoruz ki İngilizce ne şarkılar, nutuklar okur.

Bazen ben oturur Türkçelerini anlatırım. Hele bir Şekispir'i var, onu hiç dilinden düşürmez varsa Şekispir yoksa Şekispir, onun şiirlerini dinleye dinleye bir hâl olduk ve kızına dönerek: hadi kızım, hanım teyzelerine bir şey oku da işitsinler demeğe kalmadı. Zaten okumaya aşına imiş hemen yerinden fırladı. Ne hanımcığım o günü ömrüm oldukça unutamayacağım. Bir tiyatro oyuncusu yanında halt etmiş, elleriyle, başıyla türlü işaretler yaparak, yüzünü türlü şekillere koyarak kıvrıla kıvrıla bir okudu, ben de Hamdiye'm de gülmemek için dudaklarımızı ısırmaktan tırnaklarımıza bakmaktan canımız çıktı. Hele şükür sustu. Tabii ne denir, bir kere gitmiş bulunduk. Şöyle yarım ağızla maşallah kızım ne güzel bellemişsiniz. Bunu bize Türkçe de anlatır mısınız? Dedim. Aman efendim! Aman! Rum oğlu civalığın (ruma ujulit) hikâyesi imiş vallah hanımcığım o anlatırken ben utanmaktan kan tere battım. Vay kaltak vay, hep aşk, hep sevgi üzerine düzülmüş şeyler aman yarabbi ne günlere kaldık! Vapur Üsküdar iskelesine yanaşıyor, Hüsne Hanım gözünü

tombalakça kızıdan alamıyordu, pek sevmiş pek içi çekmişti. Biraz daha tahkik etmek istedi ve gözlüklü hanıma:

Ne tarafta oturuyorsunuz efendim? dedi

Şişli'de

Küçük Hanımı okutup yazdırdınız mı?

Bosna İngiliz Mektebi'ni bitirdi.

Bu söz Hüsne Hanım'a soğuk bir duş gibi tesir etti ve Hamdiye'ye dönerek:

Yürü evladım yürü, bu da onlara dönmüş dedi.

Artık hanımlara Allahısमारladık demeğe bile lüzûm görmeyerek herkesi ite kaka Üsküdar iskelesine can attı ve aylık rast geldiği tek atlı arabaya:

Çinili Hamamı'na! dedi.

Salih Efendi yaşıyormuş.

Yanlış hesap Bağdat'tan döner.

Geçen gün şöyle bir mektup aldım:

Yanlış tahkik etmişsiniz. Salih Efendi berhayattır.

Okçular başındaki dükkânda beş on sene evvel hafız Salih efendi'nin büyük biraderi Şükrü Efendi oturur, icra-yı sanat ederdi. Mumaileyh vefat edince dükkânı biraderi Salih Efendi işletmeğe başladı. Asıl okçuluk pederinden Şükrü Efendi'ye intikal etmişti. Bu gün Şükrü Efendi merhumun ailesi Yeni Bahçe'de, Karabaş Mahallesi'nde, Köprübaşı'nda, Hastaneçayırı'na nazır sıra olarak köprüden itibaren ikincisinde ve Hafız Salih Efendi de birinci hanede ikamet ediyorlar, fakat zatı âliniz yanlış sual buyurmuş olacaksınız.

Yiğit lakabıyla anılıyor. Binaenaleyh Kısa Hafız diye sual ediniz kim olsa gösterir idi. Zannedirim vefat eden Salih Efendi başkadır. Salih Efendi'nin bir üçüncü biraderi de Şehremaneti'nde müstahdemdir. Salih Efendi'nin vâlideleri Hafize Hanım mübarek ve muhterem bir kadın idi. Bendeniz onun hayatına yetiştim.

Kendisi naklederdi: 1255 tarihlerinde Okçular başında tirendazlık müsabakaları yapılmış ve merhuma Hafize Hanım mahallenin meraklı kadınlarını beraber alarak seyre giderlermiş. O zaman istimal edilen okçulardan hala berhayat olan ve ilelebet muammer olması temenni edilen Hafız Efendi de vardır. Yenibahçe'ye kadar bir daha ihtiyar zahmet buyurularsa işbu spora dair daha çok malumat almanız memuldur.

Karilerinizden dava vakili Salih Efendi'yi bulup elini öperek beyan-ı itizar etmek bana farz olmuştu. Mektubu aldığımın ertesi gün alessabah yeni bahçeye gittim. Bu defa geçen seferki kadar zahmet çekmedim. Eyüp vapuruna binerek Fener'e çıktım. Oradan Karakemer'in tarihiyle Karabaş Mahallesi'nde indim. Kişi düştüğü yerden kalkar kavlı-i marufiyle yine mahut kahveye daldım.

Selam verdim lisanında Rum ile muhaciri olduğu anlaşılan bir ihtiyara meseleyi naklettim. İki elini beline koydu. Salih Efendi ta buracıkta bu kış öldü, diyerek eliyle küçük dükkânı gösterdi. O zaman cebimden mektubu çıkardım ve okudum. Muhacir birden sözümü kesti, şimdi bildim şimdi dedi ağzını da bir karış açtı, ha...

Sen Okçu Kısa Hafız'ı ararsan buradaki tespیحçi idi dedi. Eliyle yolu göstererek ta oradan aşağı köprünün yanında sor dedi. Kahve'nin onundaki meydancıkta meyve ağacını taşlamakta olan çocuklardan biri Amca Bey bir metelik ver seni oraya götürüyüm, dedi. Muvafakat ettim, öteki çocuklar da peşime takıldı, beraberce Köprübaşı'na geldik. Hemen oracıkta köşeyi döndükten sonra bir katlı yer odasından ibaret yeri gösterdiler. Kapının tokmağını çaldım. İçerden çatlak bir ses:

Kim o?

Aç?

İp çekildi, kapı ardına dayandı. Beli iki büklüm bir ihtiyarla karşılaştık. Eşkâl-i vechiyesinden tanıdım, bu Salih Efendi idi.

Mütereddit bakışlarla yanlış kapı çaldığıma zâhib olarak sualime intizar etti.

Tanrı misafiri kabul eder misiniz? dedim.

Kendisini görmeğe geldiğimi anladı, buyurunuz dedi, sağ tarafta alçak tavanlı küçücük bir odaya girdik. Bütün eşyası bir erkân minderi, iki eski şilte ve üç basma perdeden ibaret olan bu fakir oda oldukça temiz idi. duvarda bir besmele-i şerife bir de Sad İbn Ebi Vakkas hazretlerinin isimleri yazılı bir levha rafta bir tülbende sarılı kelam-ı kadim, orta yerde bir saç mangal, cumbanın içinde bir şişede kandıran yağı asılı idi. Yastığın üzerinde beş tane limon duruyordu. Beni erkân minderine oturttu. Kendisi de mangalın yanındaki şilteye diz çöktü. Şimdi gözlerimiz tevakkuf etti.

O hiç bilmediği bu Frenk gömleklili misafirin esbab-ı ziyaretini anlamaya, ben Türklüğün varlığına taalluk eden çekmekte olduğu çileyi okumağa çalışıyordum.

Ben söze başladım:

Af edersiniz efendim sizi rahatsız ettim. Maksat-ı ziyaretim elinizi öpüp, hayrı duanızı almaktı. Anane-yi asliyemizi yaşatmaya uğraşıyoruz. Okçuluk hakkında tetebbuatta bulundum ve bir dostum sizi tavsiye etti. Bir ay evvel ziyaretinize geldim. Evinizi bulamadım. Kısmet bu gün imiş, bana okçuluk hakkında biraz malumat verirseniz minnettâr olurum, dedim. Hafız Efendi üç dört telden ibaret olan sakalını bir kaç kere sığadı ve biraz doğrularak dedi ki:

Oğlum, eskiye rağbet olsa bayat pazarına nur yağar, şimdi bizi kimsenin arayıp sorduğu yok. Vaktiyle ne günler gördük. Benim babam Sultan Mahmut cennet mekânın Hocabaşısı idi. Padişah hazretleri ile pek teklifsiz görüşürdü. Hatta bir gün sultan Mahmut oklarını bin adıma ulaştıramadığından gazaba gelmiş ve babama:

Hacı Mustafa bu senin kavislerin de hiçbir işe yaramıyor, diye kendisine çıkıştığı zaman, babam:

Devletlim, kabahat Hacı kavusunda değil sen Efendimdedir. Erkek gibi çek, kadın gibi çekersen gitmez demiş.

Sultan Mahmut fevkalade hiddetlenip kirişi şiddetle germiş ve bin iki yüz adımını buldurarak:

İşte erkek gibi çektim, demiş babama da on kısa akçe ihsan etmiş.

Hafız Efendi bunları söylerken başını iki tarafa salladı. Hani okçular, Okmeydanı'nın ağzı dili olsa da söylese ne vezirler, ne kahramanlar ne silahşorlar gördü.

Padişahlar nasıl kabza almış? dedim.

Ok meydanındaki Tekye'de büyük ziyafetler verilir, vükela ve rical davet edilir. Usûl ü adet üzere Hazreti Padişah üç ok atar, sonra meydan odasına gelir. Orada suret-i mahsusada ihzar edilen mahalde oturur. İki ayak şahidi tayin edilir ve bunlardan biri padişahın sağında biri solunda durur Şeyh Efendi sual eder:

Ayağımı doğru bastı mı?

Bastı.

Dokuz yüze attı mı?

Attı.

Bu merasimden sonra diğer bir odaya gidilip Şeyh Efendi Padişah Hazretleri'nin kulağına kemankeş sırrını söyler!

Bu sır nedir, efendim bilebilir miyim?

Salih Efendi kaşlarını çattı ve kalın sesiyle o söylenmez dedi. İşitmediğim Kemankeş sırrı bir, Bektaşî sırrı iki! derler.

Nasıl ok attıklarını tarif buyur musunuz? dedim.

Bu sualim pek hoşuna gitti. Bir genç ataklığı ile yerinden bir anda kalktı odanın yanında bir aralığa girdi, galiba orası sandık odası idi. Elinde birtakım eşya ile geldi. Evvela bir kayış gösterdi, buna kement derler, bunu beline, iki, uçlarını da kemanın başına geçirirler. Sonra ibrişimden boğmak boğmak bir kiriş gösterdi. Bunu da kemanın iki başına tutturup gererler.

Ondan sonra okun kulağını kirişe takıp başparmağa geçirilen zırhgirlerle ok çekilip atılır dedi. Kırmızı çuhadan bir kılıf derununda sakladığı keman pek sanatkârane imal edilmişti. Fiyatını sordum: meraklısına göre çok para eder ama şimdi kim alır, kim satar. Geçenlerde bir Frenk on sekiz lira verdi, razı olmadım, dedi. Maaşınız veya Tekye'den nafakanız falan var mı? dedim

İhtiyar, derin derin içini çekti. Bundan on sene evvelisine kadar Tekye'den ayda altmış kuruş ve bir miktar yağ ve pirinç verirlerdi. Şimdiki şeyhin babası her şeyi bitirdi. Nihayet senelerden beri içerisinde icra-yı sanat ettiğim Okçularbaşı'ndaki dükkândan da bizi attı. Ben de artık dünyaya küstüm, buracıkta çile dolduruyorum, dedi kendisine elimden gelen gayreti yapacağımı söyledim ve elini öperek ayrıldım. Hafız Salih Efendi'nin halini rical-i devletten muhterem bir zata naklettim. Hafız Efendi'ye bir miktar münasip maaş tahsis ettiler. Bunu kendisine tebşir için Karabaş Mahallesi'ni bir daha boylamak lazım gelecek. Fakat ne zarar. Salih Efendi'nin bir acı kahvesini daha içerim.

Hüsne Hanım oğluna kız buldu iskeleden bindikleri tek atlı araba Üsküdar'ın bozuk kaldırımları üzerinde sarsıla sarsıla ilerliyor. Arabacı eski hamam yokuşunu çıkarken arabanın koca yükünü hafifletmek için terbiyeleri eline almış yan tarafta yaya gidiyordu. Hüsne Hanım yine coşmuştu. Biraz evvel pek beğendiği tombalakça hanımı şimdi Hamdiye'ye zem ediyordu: nasıl da belli, İngiliz mektebine gidiyormuş, tevekküle değil yüzünün nuru ferî kalmamış, yazıklar olsun anasını insan sandım da içimi dışımı döktüm. İngiliz mektebi ha! İngiliz mektebi kadar başınıza taş düşsün.

Araba Karacaahmet Kabristanı'nın ortasındaki yoldan geçerken Hüsne Hanım sustu. Yeşil ölü servilerin altında yıkık mezarların durulmuş taşlarını görmek

için başını arabadan uzatıp bakıyordu. Derin derin içini çekti, himmetleri hazır olsun dedi ve dudaklarını oynatarak kızı ile beraber üç ihlâs bir Fatiha okudular sonra elleriyle yüzlerini sığadılar. Araba Çinili Hamam'ın önünde durdu. Hamamın ta karşısındaki pembe ön kapısını çaldılar.

Cumbadan bir ses: kim o?

Hüsne Hanım sordu:

Kuzum Efendim, Hazinedar Süleyman Şevket Efendi'nin konağı burası mı? (Şevket Efendi'nin parası Hüsne Hanım'ın aklını o kadar işgal etmişti ki veznedar diyecek iken hazinedar diyordu) cumbada küçük bir fısıltıyı müteakip bir ses:

Şu karşıki yeşilin yanındaki merdivenli kapı. Hüsne Hanım biraz ötede duran Hamdiye'ye: Hoo, Yürü burası değilmiş, dedi. Cumbadan aynı ince ses Hoo! Hoo! diye Hüsne Hanım'ın taklidini yaptı ve bir kahkaha koştı. Hüsne Hanım'ın buna pek ziyade canı sıkıldı, cumbaya gazabane bir nazar fırlatarak hey terbiyesiz anası yerinde kadınla zevkleniyor, diye bağırdı ve merdivenli kapının zilini çekti. Büyük bir gıcırta ile kapı ardına kadar açıldı. Oldukça loş bir toprak avluya girdiler yüksekçe tırabzanların kenarına bağlı kapı ipini çeken çıplak ayaklı başı yemenili, kuşaksız entarili kız misafirleri görünce yandaki kapıdan merdivenleri dört atlayarak kaçtı ve henüz yemeğe inmiş olan hanımlarına nefes nefese misafir geliyor, dediği duyuldu. Şevket Efendi'nin haremi peşkirini bir tarafa attı.

Hadi Müzeyyen koş, giyin kuşan, belki görücüdür, ben sırtıma bir entari takıp biraz başımı toplayayım. Kızım sen de gelenleri büyük odaya al, biz gelinceye kadar hal, hatır sor dedi. Yemekten sarf-ı nazar ettiler. Sadakat, şıptık terliklerini sürükleye sürükleye merdivenleri çıktı ve misafirleri buraya buyurunuz efendim diyerek yukarı aldı. Hüsne Hanım:

Evdeler mi efendim? Küçük hanımı görmeğe geldik saraylı Feleknaz Hanım salık verdi, dedi.

Sadakat pürtelâş:

Ya, öyle mi efendim? Safa geldiniz, hoş geldiniz. Hayırlar getirdiniz. Felknaz Hanım büyük efendinin âhret kardeşidir, böyle hayırlı işleri pek sever Hüsne Hanım başını açtı çarşafını omzuna indirdi. Peçesini Sadakat'a verdi. Hamdiye de başını açtı.

Sadakat sofada duran ahretlik Bedriye'nin yanına çıktı. Odanın mefruşatı Hüsne Hanım'ın tabiatına muvafık idi. Hâlâ duvardaki yıldızlı çerçevedeki levha pek hoşuna gitti Hamdiye bir eda-yı mahsus ile okudu:

İnsana sadakat yaraşır görse de ikrah

Yardımcısıdır doğruların hazret Allah

Emirler Rüştüyesi Talebâtından

Müzeyyen'in Cariyeleri

Hüsne Hanımın içi açıldı. Memnuniyetten ağzı kulaklarına vardı. Sakız gibi beyaz ortalı uzun minderin bir köşesine kuruldu, Hamdiye'sini de karşısına aldı Sadakat'in ikram ettiği sigarayı yakarak keyfini çattı. Kapı açıldı, içeri başında oyalı hotoz saçları kınalı yaşlıca bir hanım girdi. Temenna edip erkân minderine oturdu. Keyif soruştular. Hüsne Hanım, acele işi açtı. Ben methetmem ablam methetsin dediği halde oğlunun bulunmaz bir Hint kumaşı olduğunu anlattı ve sonra:

İçeri gireceksiniz değil mi efendim? dedi. Hanım kaşlarını kaldırdı, kismet! dedi Allah'ın dediği olur fakat niyetimiz öyle. Bizimki üstüne titriyor. Gözümün önünden ayıramam diyor. Babacığı evveli Müzeyyen üzülmesin diye bir dediğini iki etmiyor. Her cuma iki beyaz mecdiye verir, araba tutup oyuna yollar. Hele ud üstadına etek dolusu paralar veriyor. Her gün söyler istediğim gibi bir damat bulsam parasında yolunda değilim Müzeyyen'i eğlendirsin, oyalasın, aldansın bu yaz yalnız servide koskoca bir konak yaptı gıcır gıcır, iğneden ipliğe kadar her şey hazır. Bu sırada Bedriye kahveyi getirdi. Arkasından Sadakat küçük hanımı güçlkle içeri soktu. Kapının hemen yakındaki iskemleye bir temenna edip oturdu. Müzeyyen oldukça güzel idi. fakat fazla şişman kumral saçını kalın bir örgü yapıp arkasına

sallandırmış. Nadiren taktığı korsa belini tambura gibi germiştir. Yüzü mosmor güçlkle nefes alıyordu. Hüsne Hanım gözlerini kıza dikti. O kadar dikkatli bakıyordu ki kahvesinin üstüne döküldüğünün farkına varmadı. Tabii küçük hanım bir kelime söylemedi, gözlerini de birden ayırmadı. Hüsne Hanım bu terbiyeye hayran olmuştu. Fakat daha görmeden zaten beğenmişti. Cep harçlığına kadar verecekmiş böylesi beğenilmez mi? Hatta biraz kusurlu bile olsa! Kahve biter bitmez kız da yerinden fırlayıp kaçtı. Şimdi Hüsne Hanım muttasıl maşallah çekiyor:

Allah kısmet ettiyse Nuriciğim için biçilmiş kaftan diyordu. O günden sonra iki defa daha geldiler. Şevket Efendiler de gelmeden biraz soruşturdular. Söz kesildi bir ay sonra da düğünleri oldu.

Fakat felakete bakın ki Allah yıldız barışıklığı vermedi. Daha ilk günün gecesinden Nuri'nin kabalıkları Müzeyyen'in şımarıklıkları başladı. Kırk güne varmadan saç saça baş başa geldiler. Nuri Efendi'yi kapı dışarı attılar ve Şeyhülislam kapısından çatır çatır ayırdılar! Şimdi her akşam Şevket Efendi'nin torununu içlenmesin diye araba ile Fener'e götürüp gezdiriyor. Hüsne Hanım da Nuriciğine:

Amasya'nın bardağı

Biri olmazsa bir daha

diye teselli veriyordu.

Çocuğa Bakmak

Çocuğa anası kadar kimse bakamaz

Jobar

İnsanlar dünyada her sanatın, her fennin lüzûm-ı tahsilini takdir ettikleri halde, cemiyet-i beşeriyeye hâdim olmak üzere dünyaya gelmesine vesile oldukları hem cinslerine ihtimamlı bakabilmek için bilinmesi ilzam olan evlat yetiştirmek sanatını maalesef öğrenmeye heveskâr olmazlar. Hiç şüphe yok ki hepimiz

evlatlarımızı büyötmek için büyük vâlidelerimizin tecrübe-yi ameliyesinden istiane ederiz.

Hatta bunların muzır olduğuna kail olduğumuz birçok hatalı iddialarına, yanlış tedavilerine de serfuru etmeğe mecbur oluruz. Çünkü ne erkek, ne de kız evlatlarımıza izdivaca kadar çocuk nedir? Nasıl bakılır? Ne yolda terbiye edilir? Vâlidelik ne demektir? Ebeveynin vazife ve mesuliyeti ne gibi şeylerdir? Bunları öğretmek düşünölmez. Gençler büyür, günün birinde evlenir, isteyerek istemeyerek yavru doğar.

Ebe Hanım nev-zâtı mumya gibi sımsıkı kundaklar, annesinin kucağına verir. Bu gayr-i tabii ve muzır olan usûle itiraz etmek kimsenin haddi değildir. İsterseniz tecrübe edin. Büyük vâlidenin derhal kaşları çatılır. Aheste aheste bir şekli emriyet alan sesi yükselir. Kinayeli sözler başlar:

_ Allah Allah! Bıktık bu Alafrangadan, çocuk bağlanmadan olur mu? Lokma kadar çocuk başını belini nasıl tutar? Hepimiz kundakla büyüdük, sizleri de öyle büyüttük. Şükür olsun Allah'a, namaz var? Saraylı Hanım'dan tutunuz da Menekşe Kalfa'ya kadar hepsi bu işkence ananesine taraftar. Efenden, tababetten hıfz sıhhatten istediğiniz kadar bahis ediniz. Çocuğu yedi kat biz içine sarılmaktan, elini ayağını bağlatmaktan kurtaramazsınız. Yavruya iki gün yalnız şekerli su verileceğini tabibin ifadesine atfen söylersiniz. Allah esirgesin. O mini mini masumun feryadına can mı dayanır? Bütün efrâda illa meme verilmesinde müttefik, ekseriyet onlarda.

İki saatte bir meme verilmesini doktor söylemiş.

Öyle şey mi olur, hekim ne bilirmiş, Naciye Hanımlar hâkimi dinlemişler de çocukları sıska olmuş. Gık dedikçe meme verilir. Daha aylık günlerde hazımsızlık başlar, koşmak çocukta bir itiyat-ı tabii şeklini alır. Onun zararı yokmuş, fazlasını çıkarıyormuş. Kontak işkencesinden, hususiyle her gün banyo yapmaktan çocuğun ensesinde, apış aralarında pişikler başlar. O taze yaraların acısıyla biçare feryat eder.

Sancılandı, göbek sancısıymış! Çabuk papatya anason kaynatıp içirilir. Yeşil çanağın dibine Hindistan cevizi sürülür, badem yağıyla karıştırılarak parmak parmak damağına sürülür, bir taraftan karnına sedef yağı ve saire tatbik edilir. Canım şu çocuğu biraz kendi haline bırakınız, diyecek olsanız. Senin böyle şeye aklın ermez! Sen fenden, ilimden anlarsın. Çocuklara bakmak kadın işidir. Ben seni bütün böyle kadın ilaçları ile büyüttüm, bak maşallah aslan gibi oldun?

Çocuk uyumuyor! Evvela piş piş, sonra ho ho, daha sonra kucakta hoplatmalar, sallamalar. Nihayet yavrucak sersem bir hale gelip sızar. Beşiğine yavaşça yatırılır. Artık çıt etmemeli, henüz dalmış, öksürsen kabahat, lakırdı söylesen kabahat, çocuk öyle mütemadiyen sarsılmağa alıştığından bittabi yerine yatırılınca uyanır. Yine aynı nagâmât-ı semi-hıraş başlar. Evin içinde herkes bizâr. Çocuğun bu huysuzluklarının esbâbı araştırılır. Nazar mı? Sancı mı? Bir başka hastalık mı? Nihayet Menekşe Kalfa keşfeder! Anasına çekmiş. Küçük Hanım'ın tabiatı tıpkı öyle imiş! Kendisi vaktiyle neler çekmiş, o zaman komşu Leyla Hanım rakı ile ağzını çalkadıktan sonra nefsinin çocuğun ağzına üfleyerek uyutur imiş! İşte ibni Sina'nın bile keşfedemediği bir usûl-ı tedavi! Emine Bacı da öteden afyon şerbetinden bahseder, beraber imiş. Bıçak gibi şıp diye sancıyı kesermiş! Sabire Hanım da görünce oğul macununu tavsiye eder. Böylece insanların yüzde kırkı hayatın aylık senelerinde bir takım cahil ellerde hatır ve hayale gelmeyen nice yanlış ve muzır tedaviler yüzünden öldürülür. Kurtulan ekserisi sıska, bacakları çarpık, karnı davul gibi şiş, renkleri sap sarı olur. Geçende böyle bir felaket zede yavrucuğa müsadif oldum. Beş yaşında vardı. Bir yengeç gibi mukavves bacakları, armut sapı gibi incecik boynu, koca kafası ile bir ucube-yi hilkat gibi çalkana çalkana yürüyordu. Yanında siyah çarşafı, yüzü kalın peçeli bir hanım gidiyordu. Sımsıkı kapanmasına bakılırsa büyük vâlidesi olacak. Çocuğun fesinin ibiğine pabuç kadar bir nazar takımı, bir baş sarımsak birde ziynet altını maşallah asılmıştı. Bu tedbirler hep nazar değmesin diye yapılıyordu. Düşündüm ve zavallı çocuğa acıdım. Çünkü nazar degecek yeri kalmamıştır. Hiç şüphe yok ki vâlideler ikinci çocuğunu birinciden, üçüncü aylık ikinciden hâsıl ettiği tecrübeler sayesinde daha suhuletle büyütürler.

Fakat ekseriye bu acı tecrübeler bazen kalplerimizde unutulmaz yaralar açar. Fenn-i terbiyenin birer düstur şeklinde vaz ettiği bazı esâseti bile itiraz kabul etmek ve çocuklara öylece bakmak evladını hakiki bir muhabbetle seven vâlideler için en mukaddes vazifedir. Çocukların yedi yaşına kadar terbiye-yi fikriye ve ahlâkiyeleri için vâlidelerin ittihaz edecekleri hatt-ı hareket hiçbir münakaşaya lüzûm göstermeyecek kadar kati, fakat müşfikane olmalıdır. Her ana sıhhati müsait oldukça çocuğunu kendi sevdiğiyle beslemeli ve muntazam saatlerde emzirmelidir.

Nev-zatı her gün yıkamalı ve güzel kurulmalıdır. Kundaktan surat-i katiyete sarf-ı nazar etmelidir. Çocuğu daima aynı tabibe göstermeli ve yalnız onun tavsiye ettiği şeyleri yapmalıdır. Beşik, salıncak gibi şeyleri eve sokmamalı. Çocuk doğduğu günden itibaren insan gibi yatağında yatmalı ve mümkün olduğu kadar kucakta taşımaktan tevakki etmelidir. Vakti hali müsait olanlar lastik tekerlikli bir arabacık ile yaz, kış mümkün olursa her gün çocuğu bahçede gezdirmelidir. Çocuk iyice beslenip temiz bakılarak yavaş yavaş neşv ü nema buldukça kendisinde gördüğü eşyayı tanımak, işittiğini hissetmek, eline geçen eşyayı ağzına götürmek gibi hassa tabiyelerde inkişafa başlar, daha ilk aylarda gördüğü şeyleri taklide yeltenir.

Etraftakilerin güldüklerini görünce güler, ağlayanlarla beraber ağlar, bağırınca bağırır, elinizi kolunuzu sallarsanız o da yapmak ister, hulasa karşısında yapılan her türlü eda, mana ve medlulünü bilmeyerek taklit etmek ister, bu pek tabiidir.

Bizlerde bile bir fikir dimağımızdan daha geçerken hudûd-ı vechiyemizde fiil-i münakis tezahür eder. İşte vâlide, çocukların uzviyetinin neşv ü ve nemasına pek müfît olan gülmek, kollarını sallamak gibi sevinç alametlerini çocuğuna talim etmelidir. Çünkü bu gibi avaza cereyan-ı dâimi tesiri ve cümle asâbiyeyi tembih eder ki bunların her ikisi de çocuğun uzviyetinin bir hâl-i sıhhat ve selamette inkişafına medâr olur. Buna mukâbil gam ve hüzn-i alâimi ise hem kanın cereyanını taassup hem de cümle asâbiyeyi tahriş eylediğinden bu yüzden faaliyet-i hayatiye zaaf ve tâba dûçar olur.

Hiddet, inat, gazap gibi itiyâdât-ı cümle-i devrâniye ve asabiyeği pek ziyade tahrik eylediğinden dimağ-ı ihtikâna maruz olduğı gibi kalbin intizam ve ittırat-ı hareketini gaip eder. Çocuğun bu hiss-i taklidi malum olunca abus, hayr için, gamkin çehreleri mümkün mertebe yanından uzaklaştırmalı, vâlide ve etrafında onunla meşgul olanlar kendisine daima tebessümler izhâr etmelidirler.

Bir vâlide, ne kadar şefkatli olursa olsun, evladına daima güler yüz göstermedikçe katiyen iyi bir vâlide sayılamaz. Çocuğa selam, okşama, bûse işaretleri talim ede ede onları kendi mevcudiyetinden alakadar olanlara ısındırmak mümkün olur. Çünkü her işaret ifade ettiğı fikrin tuluuna vesile olur. Binaenaleyh diyebiliriz ki çocuk ebeveynini sevmegi bu işaretlerle öğrenir.

Çocuklar iki yaşına gelince onların enzâr-ı dikkatine bir çok faydalı şeyler vaz etmeli ve bir tehlike zuhuruna meydan vermemek içinde mütemadiyen dikkat ve intibah üzere bulunmalıdır. Mesela çocuğa karın çok soğuk olduğunu, suyun ıslattığını, lambanın, sobanın sıcak olduğunu ve parmakla dokunulursa insanın eli yandığını, köpeğin ısırıldığını, kendinin tırmaladığını, horozun gagasıyla vurabildiğini... ilah. Hep küçük tecrübelerle öğretmeli ve sonra kedi ve köpekle hoş geçinmek için onları okşamak ve onlara yiyecek vermek lazım geldiğini, hayvanatta hüsn-i muamele etmek icap ettiğini böyle faaliyet ile göstererek kendilerinde daha pek küçük yaşta tecarüb ü mülahaza fikri uyandırmaya gayret etmelidir. Hatta üç dört yaşına geldikleri zaman bu tecarüb-i fikriyelerinin terbiyesini daha ileri götürmek için onların oyuncaklarının da hüsn-i intihâbı şarttır. Mesela bi-mânâ bir takım oyuncaklarla onları işgal etmekten ise terbiye-yi fikriye ve ahlâkiyelerine medar olacak oyuncakları intibahı elbette faydalıdır. Mesela aniden yayına basınca el çarpan palyaçodan veya kapağı açılınca içinden fırlayan tavşandan, bir hacı yatmazdan çocuk ne anlar? Hatta teneke kılıç, tüfek top arabası vesairenden fikren ne istifade edebilir? Hâlbuki bunların yerine alçıdan birtakım hayvanat-ı ehliye ve vahşiye modelleri, yapma kuşlar, muhtelif cins ve ırklara mensup insan şekil ve kıyafetleri, çiçek resimleri; ne o saray, mabed gibi bir hakikat-i basitayı ihtiva eder faydalı oyuncaklar hakkında onların küçücük dimağlarının anlayabileceğı izahatı vermek ve bu suratle etraflarında mevcut olan eşyanın mahiyetini anlatmaya çalışmak daha makul ve daha muvafık bir usûl-i terbiyedir.

Çocuk biraz büyüdükten sonra anasından seve seve korkmalı ve emirlerine inkıyadı bir mecburiyet-i tabiye gibi bilmelidir. Bilahare aylar geçtikçe iktisap eyleyeceği terbiye-yi maneviye bu hiss-i inkıyadı takviyeye medâr olmalıdır. Aman evladım üzülmeyin diye güya fazla bir muhabbet ibrazıyla çocuklarını şımarık büyüterek bu nüfuzu istimal etmeyin onların ileride hem kendileri hem de mahsul hayatları mutazarrır olur.

Bu hayır-hâhâne tavsiyelerimizi genç vâlidelerin kabulde tereddüt etmeyeceklerinden eminiz. Fakat evet! Fakat büyük vâlideler!

Kadınlık ve Vâlidelik

En hakiki yetim, hakk-ı tabi-yi medeniyesi olan tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılmış çocuklardır.

Kavânin-i tabiye ahkâmına azarın yıktıklarıyla akd-i rabita eyleyen erkekle kadın birbirine karşı yalnız bazı vazâif-i müteakabile ve hususiye ile mukayyet olmayıp bu izdivacın netâyic-i tabiyesi olarak dünyaya gelecek evlatlarına karşı da vezâif-i müşterek ile mükelleftirler. Henüz mevhum olan bir mahlûk için bu kadar taahudatı deruhte etmek teşkil-i ailenin en ulvi mekâsidini ve izdivacın en kutsi, en muazzez amâlini ihtiva eder.

Beis-i hayatı olduğunu bir vücudun doğduktan sonra ne olacağını düşünmez veya o nevezata bir muhabbet-i samimiye ile merbut olmayarak sırf sevk-i tabii ve telezzüat-ı nefسانيye ilcaatıyla dünyaya gelmesine vasile olursa kanun-ı tabiat nazarında bir çok mesuliyete mütekeffil ü zemin olan insan mahlukatın en süflisi derekesine tenezzül etmiş olur. Efrâd-ı beşerden birinin hayatına vesile olmak onun tahsilini, terbiyesini tekeffül ve hilkatın kevenin mutlaksı namına yeryüzünde hamisi olarak bütün felaketlerden kuvva-yı tâbiye ve fikriyesinin teminine gayret ederek onu ileride kendi kendine idare edecek ve bütün meşk ve mezahim-i hayatı iktiham edebilecek bir surette yetiştirmeği taahhüt etmek demektir ki bu da pek âli bir vazife-

yi vicdaniyedir. Bir fidanı diken bahçıvan kendi nefesine karşı ona bakmayı da tekeffül etmiş demektir.

İşte zevç ile zevce de çocuklarını büyütme, terbiye etmeğe ve ileride cemiyet-i beşeriye, memlekete hâdim, hüsn-i ahlâk sahibi bir insan olarak yetiştirmeğe mecburdur. Çocuğun terbiyesine ana ile baba bir müşareket-i tâmmeye ile çalışmalı, kadın fezâil-i ahlâkiyeyi, erken malumat-ı lâzımeği çocuğa telkin etmelidir.

Kadının en mühim vazifesi vâlide, sağlam, afiyetli ve bütün manasıyla tam sıhhatli bir vâlide olmaktır.

Memba-yı feyz ü hayat olan kadınlar evlatlarını yalnız doğurmakla vazifelerini ikmal etmiş olmazlar. Onların terbiyeleriyle de mükelleftirler. Evlatların zekâ ve vicdanlarının membaı ancak analardır. İşte şahsın ve cemiyetin istikbali bu gibi ihtimamâta mevdu bir vazife-yi mukaddestir. Kadınlar cemiyet-i beşeriye ve aile arasında kadınlık, vâlidelik itibarıyla en mühim, en muhterem, en ulvi bir vazifeyi tekeffül etmiş bulunurlar ki o da çocukların terbiye-yi maddiye ve manaviyelerinin istikmâlidir.

Vâlideler çocuklarının mürebbi-yi ahlâkı olduklarından onlara terbiye-yi ahlâkiyeyi ve bazı malumat-ı iptidaiye ve medeniyeği öğretmeye mecburdurlar. Çocuklara vaktinden evvel telkin edilmek istenilen terbiye-yi umumiye, aile nezdinde alınan terbiye-yi iptidaiye ve hususiyenin hiçbir vakit yerini tutmaz. Meşhur Froebel der ki: vâlide çocuğun terbiye-yi iptidaiyesinin bir hoca-yi irfanı olmalıdır, işte bu söz kadınların nasıl mükemmel bir tahsil görmelerinin lüzûmunu sarahaten gösterir.

Bir çocuğu dünya'ya getirdikten sonra terbiyesini ihmal etmek; onu doğrudan doğruya bir zembile koyup cami kapısına asmak cinayetinden pek farklı değildir.

Bu cinayeti işleyenlerin memleketimizde hâlâ çok bulunduğunu kemal-i teessürle görüyoruz. Kendi evladını terbiye etmemek nefesine karşı da fenalık etmek

demektir. Çünkü vukua gelecek aksülamelden mutazarrır olacak yine ebeveyndir. Demek oluyor ki kendi tahsil ve terbiyesini ikmal etmiş peder ve vâlidelerin en mühim vazifesi evlatlarını ihtiyâcât-ı cemiyete muvafık bir surette yetiştirmektir.

Şimdi artık sözü fenn-i terbiyeden büyük bir salahiyetle bahsetmek iktidarını haiz olan Fransa nazar-ı sabıkasından De Lanessan'a bırakalım.

Cemiyet-i medeniye arasında kadının başlıca vazifesi her yerde ve her zaman çocuğunu büyütüp onun terbiye-yi iptidaiyesine itina etmek olmuştur, bundan sonra da öyle olacaktır. İşte o terbiye-yi iptidaiyedir ki çocuğu halim veya vahşi, dürüst yahut kumarbaz, hürriyet efkârına sahip veya başkalarının tahakkümü altında esir, hulasa bir mütefekkir hakperest veya itikadât-ı bâtila ile meşbu bir dimağ-ı bi-idrak haline koyar.

Bu vazifenin ehemmiyeti muhtâc-ı izâh değildir: fikir ve muhakemeden etrafında bulunan eşyanın mahiyetini idrakten mahrum bir çocuğun terbiyesi vakıf-ı nefis edilecek. Çocuğun karnı acıkır, fakat ihtiyâcın nevini takdirden acizdir. Eline geçen bir tahta parçasını veya lastiği vâlidesinin memesi kadar bir iştiha ile çekiştirir. Gözleri var görmez, kulakları var işitmez, burnu var koklamaz, dili var söylemez, dimağı var düşünüp muhakeme edemez. Beş ayını ikmal etmiş bir nevad kendi emziğini eşya-yı sâireden fark edemediği gibi ağzını buluncaya kadar emziği yüzünün ötesini birisine sürer durur.

Çocuğun meratib-i asabiyesi tedricen neşv ü nema bularak hassa-yı hamsesi yavaş yavaş iktisâb-ı faaliyet eder. Önceleri bu ihtisasât gayet nâkıstır. Belki aylarca icrâm-ı semaviyeyi tutabilmek için ellerini uzatır. Lambaya, ateşe bir pervane gibi bîperva saldırır; gülmesi ağlaması, bağırması yüzüyle gözüyle elleriyle işaretler yapması hep bilmeyerek bir taklididen ibarettir. Çocuğun daima neşeli bulunması uzviyetinin bir hal mükemmeliyete bulunmasından neşet eder; yoksa neden güldüğünü idrâkten acizdir. Mâmafih hilkat-i beşer yavrusunu yavaş yavaş kemale erdirir. Merâtib-i asabiyesi vezâif-i tabiyesine münasebet eder. Hucûrat-ı dimağiyesi vezâif-i psikolojiyesini ifâya alışır, o anlamaz, bilmez mahlûk sonra mütefekkir bir insan olur. Evvelleri yavrusunun yalnız neşv ü nema bulmasına hasr-ı nefis etmiş bir

sevgiliden başka bir şey olmayan vâlide sonraları mühim bir mürebbiye vazifesini deruhte eder ki bir taraftan evladının sıhhatine itina etiği halde diğer taraftan onun fikir ve ahlâkının inkişafına çalışır. Sanat-ı heykeltıraşa ihda edeceği bir sima-yı marufun evvelce tenine ihzar etmiş olan vâlidenin şimdi bir eser-i bedii vücuda getirmek için o hamura şekil vermesi lazımdır.

Eser-i mahareti olan o vücut ya bir ruh-ı mütefekkir veya sadece hacet seçer kabilinden bir şey olabilir. Hiçbir vâlide mutasavver değildir. Daha karnında iken sevmeğe başladığı sonra da çektiği zahmetlerle mütenasiben artan bir aşk-ı saf ile tapındığı mahsul-ı hayatını dünyada herkesin evladının fevkinde yetiştirmek emelinde bulunur. O çocuk kendi kanında vücut bulmadı mı? Sevgiyle beslenmedi mi? Hulasa kendi bedeninde bir parça değil midir? Onun nazarında hiç kimse ondan güzel, ondan kavi, ondan zeki, ondan mükemmel olamaz!

Hiç şüphe yok ki o kıymetli mahsulü âlemin fevkinde bir daha yapmak isteyecektir. Fakat heykeltıraşlık sanatı ne kadar güç ise vâlidelik sanatı ondan bin kat müşküldür. Nasıl ki heykeltıraşa yalnız sanatın âşığı olmak kifayet etmezse vâlideye de şefkat ve muhabbet-i maderane kifayet etmez, birine olduğu gibi diğerine de gayeye vusûl için sanatının her türlü kavaidine vukûfu gerektir.

Bu fen ve sanata hakkıyla vâkıf acaba kaç vâlide vardır? Pek çok vâlideler bu âdem-i vukûf yüzünden ya evlatlarını lüzûmundan fazla şımartır birer hodbin yaparlar yahut onları her kuvvetin karşısında secde eder birer memluk haline getirirler. Çocuğun terbiyesi, ona içinde doğduğu cemiyet arasında temin mevcudiyet edebilecek bir mahiyette olmalıdır.

Bu cemiyetin ihtiyâcını bilmeyen, cidâl-i hayattan, rekabet-i içtimaiyeden bir haber olan vâlideler evlatlarını ne kadar büyük bir şefkatle severlerse sevsinler onları ne kendilerine ne de mensup oldukları cemiyete müfit bir adam edebilmeye muaffak olmazlar.

Bizce Meçhûl Hayatlar

İsveçlilerin hayat-ı içtimaiyesinden, mekteplerinden kütüphanelerinden, müzelerinden, tiyatrolarından, sporlarından bahseden bu bâbda bir milletin esbâb-ı saadet ve istirahatı nasıl temin edildiğini tafsil edilmiştir.

Bizce mevcudatları bile meşkûk olan ve küçük zannolunan bu kavmin âlemi medeniyete ne dahiler, ne mevcutlar, ne mürebbiler yetiştirdiğini insan bu kitabı okuduktan sonra anlar.

Kadınların bir milletin terbiyesinde yine mühim bir rol oynadığını ve kadına hürmet etmeği bilen milletlerin nasıl terakki ettiğini İsveç kadınlarının hayatına kesb-i ittıla ettiğiinden sonra daha iyi öğrenir.

Papura kuşe üzerine tâb olunmuş elli kadar resmi ihtiva eden bu havadisın fiyatı 10 kuruştur. Henüz intişâr eden bu jurnal bilcümle sporlardan bahseder. Musavverdir, fiyatı (5) kuruştur

İsveç usûlü terbiye-yi bedeniye ve mektep oyunları hayatın hareketle kâim olduğunu ve hareketin de miktar ve nevinin gıda kadar bir ehemmiyetle nasıl tayin edildiğini anlamak isteyen ihtiyar-geç, kadın-erkek herkes için uğranılması lazım birçok hakâyıkı ihtiva eder.

Çocukların ve büyüklerin vücûtlarını nasıl terbiye edebileceğini gösterir. Çocuklara mahsus 30 terbiyevî oyunu tarif eder.

Bu sene beşinci defa olarak tâb edilen beş bin nüshadan ancak birkaç yüz tane kalmıştır.

Askerin Dağarcığı

Her askere lazım gayet faydalı bir bâbdır:

Münderecatı:

Askerin duası- Padişah kimdir? Vatan nedir? Millet nedir? Sancak nedir? Hür millet ne demektir? Vatan sevmek ne demektir? Asker kimdir? Vatan nasıl

müdafa edilir? Zâbit ve râbit ne demektir? Askerin aşkı nedir? Terbiyeli asker kime denir? Edep-i askere yakışmayan haller, vücûda bakmak – idman-denizde boğulanlara imdat- nutuk –ahlâk dersleri- Anadolu asker mektupları –

Bütün bu mühim mebâhisi ihtiva eden bu kitabın fiyatı da yalnız (1) kuruştur.

Alman Jimnastikleri

Almanya'da Frederick Lawdvikyan'ın tesis ettiği usûl-ı terbiyeden Alman jimnastiklerinin inkılâb-ı tenden ve bizim Alman jimnastiği diye bilmeyerek yaptığımız usûl-ı hareketten bahseder.

Herkes tarafından okunabilmesi için ancak kâğıt parasını temin edebilecek kadar dün bir fiyat ile yani 1 kuruşa satılıyor.

Macaristan'da Terbiye-yi Etfal

Macaristan'ın darümuallimin ve iptidaiyelerinden bahseder. Ana mektepleri hakkında birçok malumat ve tafsilatı ihtiva eder. Macar mefkûresini anlatır. Mekâtib-i iptidaiyede muallimlik eden ebeveynin bu kitabı bir kere okuması elzemdir. Nefis kâğıt üzerine tâb edilmiştir.

Herkes tarafından okunabilmesi için fiyatı (60) paradır.

SONUÇ

Selim Sırrı, Doğru Sözler adlı eski harfli eserinde çeşitli konulara dair görüşlerini maddeler halinde dile getirmiştir. Eserini daha çok öğüt verici bir tarzda kaleme alan yazar, okuyucularına birtakım tavsiyelerde bulunur. Bu tavsiyelerinden birçoğu günümüzde bile hâlâ devam eden birtakım meselelere ışık tutacak özellikler taşımaktadır. Bunlardan birisi olan öğretmenlerimizin çalışma şartları, performanslarının artırılması gerekliliği, maaş durumları gibi birçok mesele günümüzde bile hâlâ canlılığını koruyan ve üzerinde tartışılan konulardandır. Yazar bu meselelere ciddiyetle yaklaşarak batıda gördüğü uygulamalar ve eğitim öğretim faaliyetleri hakkında detaylı bilgiler aktarır. Selim Sırrı, öğretmenlere çalışma şekilleri ve gösterdikleri başarı durumlarına göre maaş ödenmesi gerektiğinden tutun da okulların modern tarzda inşa edilmesine kadar birçok meseleyi inceler ve bu konular hakkındaki görüşlerini sıralar.

Yazarın üzerinde durduğu bir başka sosyal mesele de evlilik olayıdır. Evliliklerde adayların aradıkları kriterlerin başında maddi imkânların ve dolayısıyla paranın ön planda tutulmasını eleştiren yazar parayla mutluluğun yakalanamayacağı mesajını verir. Ayrıca zengin eş adaylarının birçoğunda ahlâki yozlaşmanın ve kültürel dejenerasyonun görülmekte olduğunu verdiği örneklerle anlatır. Özellikle zengin aile kızlarının batılı mekteplerde yabancı dille eğitilmeleri sonucunda kendi kültürü ve inanç yapısından uzaklaşmış, batılı değerlere âşık tiplere toplumumuzda sıkça rastlandığını da belirtir. Yazar, evlilikte karşılıklı sevgi ve saygının gözetilmesi gerektiğini de belirterek sevgi saygı sınırlarının dışında gerçekleşen bir evliliğin uzun süreli olamayacağını iddia eder.

Evlilik meselesinden sonra çocuk bakımı ve çocuk eğitimi konularında geniş çaplı konuşmaya başlar. Çocukların geleneksel yöntemlerle büyütülmesinin yanlışlığına değinir. Çocukların beslenmelerinden tutun da emzirilmesine kadar birçok alanda bilgiler verir. Yazara göre çocuğu doğar doğmaz kundaklamak ve eski usûllerle besleyip büyütme yanlış davranışlardır. Bunlar yerine modern çocuk bakım yöntemleri uygulanmalı ve analar eğitilmelidir. Çocukları yedi kat sarmak, doğar doğmaz iki gün ana sütünden mahrum bırakarak şekerli şerbetle beslemek,

nazar var deyip çocuğa çeşitli merasimler düzenlemek yazara göre yanlış davranışlardır.

Yazar, kadınlar ve analık hakkında da bildiklerini çeşitli örneklerle anlatır. Analar ciddi bir eğitim sürecinden geçirilmeli ve çocuk bakımı, aile içi ilişkiler, çocuk eğitimi gibi konularda bilinçlendirilmelidirler. Bütün bunları yaparken de modern bilimin verilerinden yararlanmak gerekir. Selim Sırrı batılı düşünürlerin bu konudaki sözlerinden alıntılar yaparak düşüncelerini kanıtlama yoluna gider.

Doğru Sözler adlı eserde tarihi bilgiler de verilir. Özellikle ata sporumuz olan okçuluğun tarihî gelişim süreci çeşitli küçük hikâyelerle süslenerek nakledilir. Oğuz Han'dan Osmanlı Padişahlarına oradan son döneme kadar okçuluğun geçirdiği evreler ve kültürel değişim süreci anlatılır. Okçuluğun Türk İslâm medeniyetinin merkezinde olduğunu anlatan yazar bu millî sporu temsil ede sporcuların gün geçtikçe azaldığını üzülenek anlatır. Bu sporu bizim yerimize batıların icra ettiklerini anlatan yazar, okçuluğa gereken önemi vermemiz gerektiğini anlatır.

Selim Sırrı eserinde Bursa manzaralarını da nakleder. Yazar birçok şehre gitmiş ama özellikle Bursa'yı beğenmiştir. Bursa'da Orhan ve Osman Gazilerin türbeleri vardır ve bu tarihi kutsal mekânlar ona Türk tarihinin kahramanlıklarını hatırlatır. Bu yönüyle Bursa'da tarihi ve dinî bir atmosferi hissedene yazar, bu şehre gereken önemin verilmediğini ve şehrin yeterince imar edilmediğini üzülenek ifade eder. Şehirde özellikle Ermenilerin ticaretle uğraşarak zenginleştiklerini ve buna zıt olarak Türk insanının da giderek fakirleştiklerini dile getirir. Ermenilerin otel ve okul gibi binalara sahip olup zenginleşmelerini yaptığı tasvirlerle gözler önüne serer.

Selim Sırrı, ülkemize gelen yabancı turistlere ülkemizi kötü tanıttığımızı düşünür. Bir Rus madamın gözünden İstanbul portreleri çizen yazar, Türk İslam coğrafyasını olumsuz yönleriyle tanıyan batılıları görünce üzülenek. Turist gezdiren rehberler İstanbul'un olumsuzluklarını ön plana çıkararak rehberlik yapmaktalar ve bu durumda yabancılar ülkemizi yanlış tanımaktadırlar.

Doğru Sözler adlı eserde farklı sosyal meselelere ışık tutan yazar bu tenkitlerine çözüm önerilerini de ekleyerek yapıcı eleştiriler yapmaktadır. Eserini konuşma havasında kaleme alan yazar bazen vakayı küçük hikâyelerle süslemektedir. Bu kısa hikâyeler esere anlaşılrlık ve sürükleyicilik katmaktadır.

EK.B.2.**ÖZGEÇMİŞ**

Jalal Helal 1985 yılında Halep'te doğdu. 2005'te İdare İşleri Enstitüsü'nü bitirdikten sonra 2010 yılında Halep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrenimine başladı.

03-20 Temmuz 2006 tarihleri arasında TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'ndeki bir etkinliğe katılarak Katılım Belgesi kazandı. Suriye'de kurulan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün ilk mezunları arasında yer almaktadır. 9/8/2009 tarihinde bu bölümden mezun olarak diplomasını almıştır. 05/04/2011 tarihinde TT NET'le Geleceğini Netleştir belgesini almıştır. 01/11/2011 ve 03/12/2011 tarihleri arasında Halk Eğitim bünyesinde açılan ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nde verilen Yabancılar için Türkçe Kursunu bitirerek Bitirme Belgesi almaya hak kazanmıştır. 01 Aralık 2012 tarihinde (KÜSEM) tarafından düzenlenen Diksiyon ve Etkili İletişim kursuna giderek Diksiyon ve Etkili İletişim Belgesi almıştır.

2012'de Kilis Halk Eğitim Merkezi'nde Arapça öğretim kursunda hocalık yapmıştır. İyi derecede Arapça ve Türkçe bilen Jalal Helal, orta düzeyde İngilizce bilmektedir.

CURRICULUM VITAE

Jalal Helal was born in Aleppo, in the year 1985. In 2005 he graduated from the Administrative Institute, In 2010 he graduated from Aleppo University Arts and Literature Faculty in the department of Turkish language and literature, In the same year he enrolled in the social sciences Institute of Kilis 7 Aralık university, Turkish language department for a masters degree program.

He received a certificate of participation from TOBB Economy and Technology University course he attended between 03-20 July 2006. In 2009 he was one of the first students to obtain a degree in Turkish language and literature from Aleppo University. On 5/04/2011, he received a certificate of participation from TTNET internet promotion course. 01/11/2011 ,03/12/2011. He received Turkish language certificate after completing Turkish language course for foreigners successfully in Kilis 7 Aralık University. In 01/ December/ 2012 he received a certificate of participation in Effective speaking and community which organized by KÜSEM.

He worked as an Arabic language teacher at the Kilis Public Schools Centre in 2012. He knows Arabic, Turkish very well and he can speak English at intermediate level.

KAYNAKLAR

Mehmet ACET - İbrahim YILDIRAN (1999). *İsveç Jimnastiğinin Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 2, s. 298

M. Sevki ÇAPAN (2002). *Selim Sırrı Tarcan'ın Zeybek Oyunu Derleme Çalışmaları*, Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi, Sayı 8, s. 8

Makbule SARIKAYA (2008). *1925 Prag Pedagoji Kongresi'nde Bir Türk: Selim Sırrı Tarcan*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı 42, s. 303

Mürsel GÜRSES (2012). "Meşrutiyet Dönemi Gezinlerinin Gözlemleriyle Avrupa'da Türk İmgesi" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 5 Sayı: 21 Volume: 5 Issue: 21, s. 142

Selim Sırrı TARCAN (1914). **Doğru Sözler**, Artin Asaduryan ve Mahdumları Yayınevi, İstanbul.

Veli Onur ÇELİK, Nefise BULGU (2010). *Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 24, s. 144